

המצפה

עיתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר החרימה על המצפה

באוסטריא אונגריין:
לשנה 7. — כתרים
הצני 3.50
לדבע 1.75

באשכנז:
לשנה 8. — כתרים
ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרים — 9.50 פראנק.

”רמת המצפה”
נכנסת עתה בגליון עצמו, הגדול עתה משהיה
ומכיל חמור ספרותי יותר מאשר עד כה.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר גליון בודד 14 הלר.

מחיר מודעות או הונרות לנפטרים
לפי גדל השמה.

ברכת מו”ט 60 הלר. הודעת אירוסין כתר.
זו או זו בראש הגליון שני כתרים
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא
רק שם מקומו החדש, כ”א גם שם
מקום בית הדאר הקודם.

קאנטא שלפאסטשעק נומר 76.918
האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטראציה
„HAMICPE“ Kraków,

(בחוץ לארץ להוסיף: Oesterreich)
בע”פ: רחוב פעבאסטיאנא 32

Kraków, 30 Grudnia 1910.

גליון מט.

קראקא, יום כסלו פ’ מקץ התרע”א.

”המצפה” לשנה השמינית.

בטרם יבסס “המצפה” לשנתו השמינית נפנה
עוד הפעם אל העברים בבקשתנו התדירית: תמכוננו.
הנכם רואים, שיש ל”המצפה” נח הקיום, זה הכח
הנפלא, שחסר לרוב העתונים העברים, שצצו וקמלו,
בצבצו ונבלו. עזרו ליצור הקים הזה להשתכלל
ולהשתגשג, למה יסבל צער ויעמוד זה כמה שנים
במקום אחד? למה ייגעו בו סופריו הנם ובעליו
בעצבון ובמסכנות יעמלו בהחזקתו? תנו לנו היכלת
להחיותו ברחבה, להגדילו בכמות ובאיכות.

גם עתה, כדרכנו מאז לא נבטיח להבא, לא
נתפאר במה שעבר, לא נצלצל בשמות עוזרינו לא
נפרוט את כל המאמרים הספרותיים שפרסמנו ושעתידיים
אנו לפרסם כדרך התגרים. אבל זאת נאמר: קוראינו
ראה כי עמלנו כל הימים לעשות “המצפה” לשבועון
רב הענין, מרובה הצדדים ורב התועלת. קוראינו רואים
מה רב ערכו להטבת המצב המוסרי של המוננו ולהרבעת
רעיון התחיה הלאומית. לולא היה העתון הזה הלא
הייתם צריכים לכראו בקרבנות והפסד מרובה. ועתה
שהוא קים בלי כל הפסד ובלי תמיכה ממי שהוא,
אל נא תעלימו עיניכם ממנו. המציאו לו בכל עת
מצוא חותמים וקוני גליונות, להקל קיומו והתפתחותו.
מי שיודו משגת להוסיף על המהיר הקבוע
יעשה זאת מעצמו, ולכל הפחות ישלם 8 כתרים

אל חברי החברה, יסוד בתי ספר עברים” בקראקא.
ביום א’ בראשון לחדש יאנואר בשעה 5 אחה”צ
בדיוק תהיה האספה הכללית הקבועה של חברתנו בבית
הספר עצמו רחוב פאדברזעווע 12. לפי שענין חשוב
מאד עומד על סדר היום אל נא ימנע איש מבוא.
ועד הח’ יסוד ב”ס עברים.

נעיר את קוראינו על המהדורה הישנה של הספר
”שירי ציון” ועל תוי הזמרה לכנור ולפסנתר, שיצאו
עתה בהוצאת מר מאיר היבנער בנאדווארנא.
סו”ל “המצפה”.

ברוב ששון וקורת רוח תבענה שפתי
בהבה ברכה לירידי ידך עליון ואנשים ראש
קהל עדתנו מר זוסמאן ראזענצווייג להשיגו
מאת הקיר”ה תארי ו ע ין ק י ס ר י (Kais. Rat).
יהי ה’ עמו ויעל. במז”ט להוריו ולבית חותנו.
S. Dominitz Wieliczka.

יצחק גוטא טאורשים בח’ כסלו תרע”א שרה הערצאנ
בודאפעסט
לרחומאי ויריד לבי המיוליג מר צבי גלבוקם
בביאלא ולארוסתו היקרה מרת שושנה אקערהלמ
בקלודיא שולח בדרך זו מסבת ארוסם את ברכותיו
היותר נאמנות ומיט להוריהם.
זאב דוב נאכמאן — טרינוב.

לשאלת ההתבוללות.

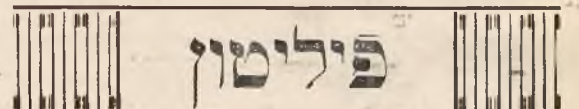
השנאה ליהודים מתמידה אף אז, כאשר כלה
בבר חגורם הדתי המפריד ואין הברל באמונה ובלשון
ובדרכי החיים בין אלו שיצאו ממקור ישראל ובין
הנכרים העקרים. כתקפו של הרודימנטום הדתי אין
גבול. אין זה חזיון כובד. נוכל למצוא גם אצל שמות
דתיים אחרות. בדרומה של צרפת, בגליל אן (Ain)
נמצאים עוד היום אכרים המכונים לחרפה שירוטמים
(Chizerots) וזירינים (Burins) ונחשבים לסוג אנשים
מתועבים ושנואים, אשר יגעל בהם איש להתחתן בהם.
מה הסב את מצבם העלוב? כיניהם ובין שאר
הצרפתים אין מאומה בשפה וברת. שוים הם להם

חלילה לי מהתבטל, הביטה וראה, שחזור אנכי על
השעור, שהרבי צוני ללמוד, וכשאגמור זה אלמד את
השעורים לבית-הספר.
אבל השעור “הגדול והנחוץ” של הרבי לא
יחמץ אם תעשהו אחרי-כן והשעורים לבית הספר עליך
להכין בראשונה, וזה העיקר. אוכל אתה את הקליפה
ומשליך את התוך, והנך יודע, שנערים כגילך לומדים
כבר במחלקה השלישית ואתה מה? מתחיל.
ואם הייתי חולה ולא למדת, האני אשם בזה?
כפי הזמן שאני לומד יודע אנכי דיי.
מה שהיה כבר היה ואין עכשו לדין בזה. אבל
עליך להסתכל במה שלפניך, לעמוד שנתקדם בלמודך
עד היכן שידך מגעת. לרדוף ולהשיג את אלה שקדמוך.
”גם אני רוצה בכך, להתקדם בלמודי, להשיג
את אלה שקדמוני. ומה יתחמץ לבי בקרבי בראותי
שיוסלי בן שכננה הצעיר ממני כבר מתפלל יום יום,
הקריאה שגורה בפיו כבפי איש גדול. ויודע הוא הרבה
על פה, ואני? אני קורא בכבוד מלים מקטעות בלי
מעט ובלי ריה, שאין האזן יכולה לשמען. מקנא אני
בו קנאה גדולה. ומה מאד חפצתי להשיגו.”
”ומנין לך עד היכן ידעו של יוסלי מגעת.
שהנך מקנא בו כל כך?”

”הוא חברי זה כמה. גם הוא הולך לבית-הספר
במוני, ומכל הנערים מצאתי רק אותו לטוב וישר.
להתרועע אתו. אך זהו חבר טוב, אהבו כנפשי,
הוא מספר לי תמיד ספורים יפים מספרים עברים,
ספורים מלככים מאד. אני אבוא לביתו כמעט מדי יום

ללכת בגלוי ראש וכל דברי אביו ותוכחותיו לא פעלו
עליו להעבירו ממנהגו זה. כשבא ע”פ מקרה איזה ספר
לידי, ככוננה מיוחדת פתחו רק משמאל ליטין ועמל
אביו להורותו לפתוח מיטין לשמאל לא הועיל והוא
כמתעקש עמד על דעתו. כשהיה בן שמונה שנים
הביאו לבית-הספר העמטי — בי עד העת ההיא אי
אפשר היה להעמיט עליו עול הלמוד, בהיותו חלש
יודע חולי — ובו בפרק לקח לו גם מלמד דרדקי,
שילמדוהו בכיתו הנעים אחרים כיום, כדי לצאת ידי
חובתו בתור ירודי. ובעוד שאביו שם עין ולב להקדימהו
בלמודי בית-הספר עד כמה שאפשר, ועל הלמוד העברי
הביט כעל האופן החמישי בעגלה, עשה הקמץ, מעשה
לסתור, את התפל לעיקר, בכר את הסדרו הפשוט על
ספרי בית-הספר היפים והמצויים, וכשעתו הפנויה
אהב רק לעלעל את הסדור, לשנן ולחזור ולשנן את
את המעט שלמה, לחקות תמונות האותיות והנקודות
על הנייר. מעשים כאלה וכאלה העציבו את רוח אביו
והאדיבוהו להכעיסו, וגם האהבה הרבה שאהבהו —
כי בן יחיד היה לו — לא יכלה לכסות על פשעיו
אלה ולעתים תכופות נער בו, כי ראה בראגה שהנשמה
הגדולה, שנצטמצמה בנופו הקטן, היא נשמה יהודית
פשוטה והיא מבצבצת ועולה ומי יודע עד היכן תגיע
אם לא ילחצנה בעודה רבה ויהלישנה בעוד טועד.

”מה לך בני” — אמר אליו בתלונה כשמצאחו
פעם עסוק בסדרו — “את השעורים לבית-הספר מרם
הכניות והנך יושב בטל ומכלה את העת בהכל.”
”סלח נא אבי — השיב כמול רך לפי תמו —

פיריטון

הסביבון.

קובא הקטן — כן נקרא כפי כל — הנהו כבר
נער בן אחת עשרה שנה, ואם לפי מדת גופו יערך
רק כבן שבע הוא. קטן הקומה, דל בשר, פניו רזים,
לסתותיו מצמקות וכלו רך וחלש מאד. אולם מה שהחסיר
לו המבט בנופו הוסף לו ביד נדיבה ברוחו. משחר
ילדותו הצטין בשכלו, במעלליו ובמשחקיו נבר היה,
כי שאר-רוח לו, ועתה בן חנם קראוהו כל יודעיו, כי
ברוחו היה פי שבץ על כל הנערים בני-גילו. על-בן
היה חביב לכל ורבים התענגו לאמרי פיו ואהבו להתוכח
אתו. והנער המצוין הזה אהוב רבים המר רוח אביו
והענים את נפשו מאד, ובמדה זו שאחרים הללוהו בה
במדה גנה אותו אביו בפניו ושלא בפניו, כי תכונת
נפשו של הבן הקטן שונה היתה תכלית שנוי מתכונת
נפש אביו.

נשמה מהורה, נשמה יהודית אמיתית, אצולה
מנשמתו של ישראל סבא, המפרכסת לפתחי התורה,
שכנה בנופו של הקטן הזה, שהתנגדה לנשמתו של
אביו השקועה זה כמה במיט שערי הפשיעה והמטיעה
וכמו להכעיסו הדגיש תמיד את ההרגשה היהודית
המטירה בקרבו בצביונה האמיתי. בהיותו עוד ילד קטן,
כאשר אך ידע קרוא אביו ואמיו לא רצה בשום אופן

בלי הכדל. ובכל זאת נחלתם קלסה. השיירותים והבירנים נדכים ונשוחים בעבור סבל של מסורת שנאה קדמונית הרובצת עליהם. כאנמת לחצם מקונן הד של קורות עתיקות.

לפני מאות שנה רבות, כשמשלו עוד הערבים בספרד, לקחו פעם הצרפתים כשבי מספר של מושלמים והושיבום בארצם. בתור בעלי דת נבדלה עמלו השבויים בראשית ימי גלותם להבדל מן הכופרים הנצרים, שלא ילמדו ממעשיהם, פן יתערבו בהם ויפסידו את אמונתם. הגולים הערבים התפרדו בארץ אויב, יחסם המתנגד יצר להם אתמוספירה של אי-רצון ודחיה. תמרוני שנאה צצו והכו שרשים, העמיקו להתערות וכל רוח שבעולם לא תעקור אותם ממקומם. ואף שנרבות הימים סרה התפרדות המושלמים הגולים ויקבלו את דתם הנצרית של הצרפתים, לא פנתה עוד השנאה מן העולם. לפצעים האנושים, אשר השאירה ההתפרדות הקדומה, לא עלתה עד היום ארוכה. צאצאיהם הנצרים של המושלמים שנואים הם כמו זקניהם.

ויותר מזה ראינו. עקביה של התפרדות דתית וכלו להתקיים זמן רב, אף כשאין הכדלים גזעיים-לשוניים ודתיים כל כך גדולים כמו בין הערבים המושלמים והצרפתים הנצרים. יש היום בהרי הפירנאים שבט צרפתי וקתולי, המכונה קגוטים (Cagots), אשר גורלו כזיון רב הממעט את הדמות. לפנים בימי הביניים היה שקוצם עוד גדול הרבה יותר. לא נחשבו כלל לכריות אנושיות. היה אסור להם אף לבא להכניסה הנצרית כישער היאשי. הותר להם להכנס להתפלל רק בפתח צרדי. שכניהם של הקגוטים הנוזיים האלה היו רודפים אותם ומספרים עלילות על אדות צרעתם, צחנתם, מעשיהם הרעים וכו'. בשפלות הקגוטים, הומה בת קול ישל נגוד דתי קדבון לא-רבי, אשר הלף והלך לו זה כאלף שנה. אבותיהם של הקגוטים היו שארית הגוטים דבקי אריוס. ע"י עקשנותם קשת ערף מלקבל את הדת הקתולית של הרום, העירו אלה את המתם של כל יושבי הארץ. והחמה היתה עמוקה וחזקה, יקרה עד נכני הלב ותיצת במסערי הנפש של הצבור הקתולי, איש קנאה דתית, צרבת של שנאה, שאינה ככה לעולם. את דתם אשר גרמה למצוקתם וזהו הקגוטים כמשך הזמן, מעם השנאה המהמנת במלה, אבל השנאה כפי'ע לא כלתה, המצוקה לא חדלה כהעיק.

השנאה לישראל, שאינה מבהינה אם היחיד מחזיק באמונתו או לא, היא בעקר רודימנטום דתי. אין זו שנאה לאומית, עקבי חיים לאומיים נבדלים קצרי ימים הם, נמחקים בנקל. אין זו גם כן שנאה

גזעית, למרות אשר זאת היא סברה שגורה אצל כל החוקרים העיוניים העוסקים בשאלת ישראל. שנאת הגזע היא גדר מדעי, אשר אין כלל מקומו בהיחס אשר בין ישראל להנכרים. שנאת גזע אפשרית ונמצאה רק במקום שיש הכדלים אנתרופולוגיים עמוקים, כמו בין הגזע הלנן והצחוב כאסיה המזרחית או בין הלכנים והכושיים בארצות הכרית. בין היהודים ובין צורריהם — איני צריך לומר זאת — אין הכדלים אנתרופולוגיים כלל. הכדל הפעוט המזדמן לפעמים בארופה התיכונית והמזרחית בין היהודים והנצרים, הוא שוה להכדל אשר יש בין האשכנזים הצפונים והדרומים, בין הסלבים והיונים והעמים הלטיניים (אלו ארוכי גלגלת ואלו קצרי גלגלת, אלו שחורי שער ואלו צהובי שער). מה שאנו קוראים פרצוף (פיזיונומיה) יהודי, זה הוא חזיון דרומי המפורסם בכל נגב ארופה. מי שנפע פעם באיטליה או בצרפת הדרומית יוכל להעיד, כמה פעמים קרה לו, לראות נצרים גמורים עקריים, הדומים בפניהם ליהודים טפוסיים. אף מי שלא היה לו אפשר לבקר פעם את תפארת ארצות הדרום, יוכל להוכיח בנקל. יקה רפרודוקציות אמנותיות של תמונת צירי איטליה, הלוקחות מן החיים, למשל אלו של התמונות, אשר יצר מכחולו של טציאן (בהוצאות קנאקפוס) ויתפלא לראות קרדינלים ושרים דומים במראהם לזרע יעקב. ממש. היהודי אינו טפוס בודד בעולם. מה שאנו קוראים מראה יהודי, זה הוא מראה של כל בני הדרום אף בארופה. לכן הטפוס האנתרופולוגי של היהודי אינו יכול להיות סבת השנאה המתמידה נגד מהות ישראל. הן לא יחליט איש, שיש איזו שנאת גזע בין עמי ארופה הצפונים והדרומים, מלבד זה השנאה לישראל אינה פחותה אף בדרום, אשר שם כבר אין הכדל בטפוס בין יהודי לנצרי. והיו מכריהים בימי הביניים בשביל זה, שהיהודי ישא אות על בגדיו, למען יכירוהו. בצורת הפנים לא נכר היהודי מן הנכרי בארצות האלו.

היהודים אינם גזע נופני הנבדל מן הארופאים. אמנם היהודים דברו לפנים, בטרם באו לארופה, לשון נבדלה בכנינה מן הלשוניות השולטות בארופה. היהודים הם שמיים והארופאים אריים, אינדוגרמנים, אבל זאת אין עוד גזע במובנו הרחב. הכדל של שמה לשונות לא עורר מעולם איזו שנאה. את הפינים ואת ההגרים אין הארופי שונא בשביל איזה נגוד גזעי, אף שלשוניותיהם רחוקות הרבה יותר מן ששת הלשוניות האריות מאשר שפות בני שם. הבולגרים נחשבים לסלבים גמורים, אף ששפתם הקדמונית לא היתה אינדוגרמנית ככל שתוף לשוני הוא ענין של מקרה,

תוצאת השפעה מדינית, שאינו מורה תמיד על מוצא מגזע משותף. הלה מסוים של עמי ארופה יוצא ממעי עמים, שהיו מדברים לפנים שפות בלתי אריות כלל. יושבי צרפת הדרומית הם צאצאי אקוויטנים, שהיו כמו הספרדים הקדמונים עם בלתי אינדוגרמני, בסקים. הטפוס של הספרדי הצפוני הוא עוד עד היום בסקי מפורש. זאת נעשתה כבר בימים, אשר שמש ההיסטוריה הידועה האירה, אך לפנים פשוט עמי ארופה את לשונותיהם ויקבלו לשונות חדשות, אין אנו יודעים, נוכל לסמוך רק על השערות. יש היום השערה מדעית, שמכל עמי ארופה רק הסקנדינבים והגרמנים הצפונים הם אינדוגרמנים, אריים, מהורים, שאר העמים הם עמים זרי גזע, בתערובה פחות או יותר חזקה של אינדוגרמנים. הסברה על דבר שנאת הגזע היא נהפזה ושטחית, אין ערכה יותר מן ערך השקפתו של לודוויג גומפלוביטש, שכל מלחמות עמים וריבי מסלנות אינן רק קורות של נפתולי גזעים. "גזע" לישוני אינו מכריע מאומה בדברי ימי עמים.

לא "גזע" מדומה, לא טפוס ולא לשון יוצר את היחס שבין העמים, להארופאי יותר קרוב ההגרי הנצרי, אף שלשונו שייכה לשפת האוגרופינים, מאשר הפרסי, אף שהוא אינדוגרמני. רק בשביל זה שהפרסי נבדל ממנו בדתו המושלמה. ההגרי כי יכבד את אכפו על הסלובקים או הרומנים ישתוק מוסר בליות של ארופה. אבל אם יתאוננו יושבי זוריקה על מצבם, מיד נכונים כל בני ארופה להתרעם ולהתערב. ההגרים הם נצרים ולכן אחים והטורקים הלא מהמדים הם, בריות הצריכות לאפטרופוס של "הדת האמתית" (1).

רק להיות יש שבט מושלים הגזור ומחליט, רק מן השפעת הגורמים הדתיים נובע היחס אשר בין הנכרים וישראל. המתבוללים, השוללים את לאומיות ישראל ומעמידים את כל היהדות רק על הדת, לא הרויח כלום. גם צבור של "בעלי דת משה" היא הטיבה חברתית מוצקה, אשר הדה מתקים לדורות, מסקנות ההתבוללות לא תוכלנה בשום אופן לחרר את רוח מטיפידי. טמיעה לישונית וצבורית אינה מאחה את ישראל עם הנכרים, ואף להשתוות הדתית, אף להתבוללות קיצונית נבצר למעט את ישראל בתוך הנכרים ולבטל את הגלות מן העולם. אין לאל יד ההתבוללות לפתור את שאלת הנודד הנצחי.

על המצפה

חניכי החורגנים.

קובלים אנו על לחץ פוליטי, לאומי, חברתי

בו והסתכל בהתענינות יתירה, כאלו הפך הוא גלגלות בו איזה סוד נסתר. בכונה רבה נדגל אותו ישר והפוך ולא גרע עין ממנו. נכר היה, שהצעצוע קטן הערך הזה מעסיק את מהו ומטרידו מאד. ובאותה שעה עמד אביו מרחוק והתבונן על כל תנועותיו והעיוותיו.

"איפה מצאת את המציאה היקרה הזאת — קרא אליו פתאום בקול מלגלג — מאין בא לידך היצור הנפלא, המענין אותך כל כך?"

"אבי יוסלי הטוב נתנה לי בסתנה. אך זה איש טוב ומה גדלה אהבתו אליי."

"אה, סתנה רבת המחיר! ואתה נער חסר הרגש קבלת סידו ברצון. ואיך סתביש לאחוז בידך ולצחק בו יפה יפה מאד."

"ומה אבי, האם לא יפה הוא לשחק בסביבון?"

"טוב ויפה הוא בשביל ילדים ולא לנערים כגילך, המכקר בית-הספר, נער בן אהת עשרה שנה, בשביל נערים כגילך ישנם סשחקים אחרים הטובים מזה. ואם נער חכם אתה אמור לי מה טיבו של המשחק הזה, שאתה מתעסק בו ככה, תגלגלהו והוא יפול ועוד הפעם תגלגלהו וחזר הדין, סבלי דעת מה זה ועל מה זה. למרות חכמתך הנך עדיין ילד שוטה."

"אל נא תתנני אבי לילד שוטה, יורע אנכי היטב מה שינו של הסביבון. מבין וסריגיש אני את הסוד הנפלא הכמוס בו. אבי יוסלי באר לנו היום כל זאת, ודבריו קלוטים בזכרוני ועד נצח לא אשכחם. כי נעמו לי מאד. חסביבון בארבע כנסיו — כן באר לנו — הוא סמל היהודי. כמוהו גם היהודי סובב סובב הולך

מעירנו, ובאיזה כליזן עינים חכינה, שיכוא היום לשוב לעירנו; הגם אנהנו שוטים היינו?"

"אין המישל דומה לנמשל. אנחנו התגעגענו לביתנו בידענו נאמנה, שהוא פתוח לפנינו והאם תקבלנו באהבה וברצון ובשוחים היינו שנשוב, אולם התגעגענותם הם היא רק הויה רימה, פנטסיה קלוטה מהאירי, בלי ממש, באין כל יסוד, כי הארץ הזאת היא בידי אחרים ולא יתנום להכנס שמה."

"ואני זוכר היטב, שגם אנכי כמעט לא האמנתי לשוב לביתנו, כי חולה מסכן הייתי ובכל זאת התגעגעתי לעיר מולדתי לבית אבותי."

"הנך עוד ילד ואין לשכלך להשיג ענינים דקים כאלה."

"אולי כן הוא. אך איני יודע מדוע מתגעגע גם אני אל הארץ, שישבו בה היהודים לפנים. הואל נא אבי להבינני עוד מה בין יהודי ישן ליהודי חדש."

"הרף ליגעני ולבלבל את ראשך בשאלות כארה, שלא לך הן. ראה את אשר לפניך, שיש לך עוד הרבה ללמוד, היום כצר והמלאכה מרובה."

"ומה יהיה — התאונן האב באוני אשתו — ונשמתו היהודית מתבלשת בכל פעם יותר ויותר וכל מה שאני מוסיף להחלישה ולהמעיטה היא משתרבת, מתגדלת והולכת, עוד מעט ויהיה גם ציוני ומה לעשות...".

הגיעו ימי חנכה. בערב הראשון שב קובא הציתה מבית חברה, פניו נהרו, עיניו הפיקו גיל ושביעת רצון, מבלי פנות למח שיעשה בחדר ישב אל השלחן, הוציא מכיסו סביבון בעל ארבע כנסים, מששה, לפסחה הביט

ביומו ואני שומע ומאזן כשאביו מלמדהו עברתי. וגם אביו איש טוב, מספר ומכאר לנו ענינים מהיהודים, שהיו לפני שנים רבות בארצם בארץ-ישראל ועתה הם בארצות נכריות מפוררים ומפורדים. מה סאד מענינים אותי דבריו, וכן שמעתי פעמים רבות את יוספי טורא ומתפלל ואני מתביש ונכלם בפניו."

"אבל לא לך להתרמות ליוסלי, כשם שאנכי איני דומה לאביו, היא יהודי פשוט מיהודי הדור הישן, חבר להציונים, ואני מהנאורים, מבני הדור החדש, המתקדמים, תעודתי בעולם משונה מתעודתו, וכן גם אתה אינך ממין זה, שיוסלי נמנה אליו. התבין?"

"את המלים מבין אנכי, אבל לא את תוכן, ומה הם הציונים, שאביו מתחבר עמהם?"

"הציונים הם חברת אנשים מתעקשים, החפצים לשוב לפלשתינה, הארץ שישבו בה היהודים לפני אלפים בשנים."

"הלא היא ארץ-ישראל והם חפצים לשוב מעיר נכריה לעיר מולדתם."

"אבל רעיון רוח הוא, כי בזמן הזה וגם לעתיד פה היא ארצנו ואין לנו חפץ לצאת מזה. עשבים יעלו בלחייחם בטרם יבואו הציונים שמה. ואבי יוסלי גם הוא שוטה בין השוטים ההם."

"אבל סוף סוף פלשתינה היא ארץ מולדתנו, התאמה, שמי שמתגעגע לשוב לעיר מולדתו לשוטה יחשב? התזכור אבי כשנסענו אני ואתה אשתקד ווינה לרגל מחלתי, עד כמה התגעגענו לכוא לכיתנו, אעפ"י שוויין היא עיר יפה מאד, עיר גדולה, גדולה הרבה

הפולני בידים ובכל זאת יודו ויברכו נישבחו ויפארו את אלקי ישראל כמו עד כה כאלו לא נעשה רבר. ואת החנכה יחוגו בתוספות כונה כי יחנכו את המושג "פולנים בעלי דת משה" תקנונו. כי ה"פולנים בעלי דת משה" שהיו עד כה פרקי מעלהם עול דת משה ונעשו בלי דת משה ומעתה יהיו לנו פולנים בעלי דת משה ממש, שבודאי יגיהו את סדוריהם ובכל מקום שכתוב "ישראל" יכתבו: "פולנים קרי". וכי ישאל איש מהם אתכם בשעת הספירה: "מה שפגמתי בספירה?" תענהו: "תפארת שבגבורה", כי לא יוכלו להתפאר בגבורתם זאת; זאת היא חרפה שבישפלות.

אך למי לנו לצנות, לא עת לצון היא. עלינו להכונן למצב החדש. שפת האקדמיים שלנו היא מעתה היהודית, כי כן יכתבו ברשימות ספירת העם ושם אסור וכתוב דבר שקר, ושפת הנכדים והחסידים היא מעתה הפולנית. לכן כי יהיה לכם דבר אל הועד המרכזי הציוני בלוב או אל ועדי הגלילות בגליציה תכתבו רק יהודית ובכתבכם "תקאות" אל האדמוריים תכתבו רק פולנית, כי אם לא כן הרי תעשום חלילה כשקרנים. בזה תביאו ישועה יכה לכם מאות צעירים. הדקטורים, ראשי הועדים והאגודות, יהיו מוכרחים למנות במשרדיהם מזכירים מכחורי ביהמ"ד, לנהל את הקורשפונדנץ היהודית, והנכדים שבכל עיר ועיר יהיו אנוסים למנות גבאים חרישים מן הסמורדנים לתרגם להם את הפתקאות הפולניות ולנהל את מרוץ מכתביהם. ובכך נגיל ונשמח בחנכה הזאת, כי מקור פרנסות חדש נפתח לנו ומה שפגמנו בספירה מצד זה נתסן מצד זה. המחטט.

מכתבים מערי המדינה.

קראקא. כפי שהעיתונים פה מודיעים ארש מר יוסף ספיר פה את נכדת הרב הגביר ר' משה פרידיגער ראש קהלת הארחרוקים בכרפסט, שהורם זה לא כביר למעלה אצילים. הגביר הבהיר מר יוסף ספיר הוא בן הגביר החסיד הנודע ר' אהרן ספיר ז"ל מטרנוב והוא נחשב פה ליהודים החרדים בני התורה. מר ספיר הוא חבד למזרחים ובכל דבר טוב ומועיל הוא חוסך המיד בידו הנריכה ועיב הכיב הוא פת רוציו לכל החוגים.

וויעלישקא. שמה חשמה קהלתנו ותחסינו בכבור, שכבר הקיסר יר"ה את ראש קהלתנו הצעיר מר זוסמאן ראזענצווייג בתאר הכבוד יועץ קיסרי. זהו היועץ הקיסרי היותר צעיר בכל מדינות אוסטריא. ובאמת בראי וראוי הוא לאותה איצטלא. הוא מצטיין בכל הסעלות הטובות, שנשבתהו בהן טובי עמנו. הכל יודעים ובפרט יודעת קהלתנו, להוקיר את חין ערך פרנסה החדשה. במשך הזמן הקצר, שמר ראזענצווייג עומד בראש קהלתו, הביא שלום וסדרים טובים בקהלתנו, שהיתה למשל ולשנינה בריב המפלגות ובתהורבותו, ששלטו בה. הוא עמד בפרק, שהיה מרובה על העומד ובענות ויהו השקט את הסערות וחדלו הריבות המנולות ונותנות לשמצה את אחינו בכל אתר ואחר. ילך נא בכחו זה, לפעול לטובת אחינו לשלום ולכרחה ומסנו יראו וכן יעשו אתרים וירבו כמוהו בישראל.

סמבור הישנה. לפני שכונות אחרים כמעט שנוסד בעירנו ביים עברי, שנחאשר גם משעם שר המהוז. רבים מאנשי עירנו הבטיחו לתת בניהם לביה"ס. אולם בעטים של קנאים אחרים לא יצא הרעיון לפעולות, בהטילם לחט החרם על כל מי שהיון לשלוח בנו או בתו אל ביה"ס. אולם תחת זה נפתחה פה ה' שפה ברורה, לתת לעם סזון רוחני בניבולותקה שבונתה, מספר החברים הולך ורב.

מכתב מארץ ישראל.

ירושלם. עת משכר היא העת הזאת להישוב הישן בא"י, יסודותיו נודעונו והוא ככתל רעוע, שהחוסים בצלו ינוסו על נפשם מפני הסכנה. האיתות הגלויים למצב הזה הם חסרון מנהל בין לעדת הספרדים ובין לעדת האשכנזים בירושלם, מיום שנפטר הרבנים הזקנים כסא הרבנות הכללית פנו, כסא העיוקים בצרכי הצבור באמונה, אשר בגרעון לפי הגדת הכס. רב הגון כהר"ג ר' יעקב מאיר אינו רוצה ברבנות הירושלמית וברבנים בלתי הגונים אין מספור בעירנו, העיר שכלה רבנים. זה עתה נוסד ב"ד חדש, שנתמנה מעצמו ואין יודע למה. האות השני הוא ההגרה, שנתגברה בין בעלי הישוב הישן כשהלה מתדבקת. הוי הבטלה ותשנוורת נמאסו כבר חבלית המאום מפני רוע מעללי הססונים על החלוקה. כל עוד נחשכו ההיים האלה להיים נורמליים התאוננו. העשוקים, צעקו המס, דרשו וישר וקוו לעזרת אוהבי צדק שבהוקן, השולחים את את הכסף הלוים, כי יושעונו מירי לוהציהם. עתה חרלו לצעוק, כל מי שבהלה נפשו בלהם עצלות וברשעת בעלי הכיס עושה

המורים, משפל בה' מפיצי השכלה ובה' יק"א וראש וראשון לכל מפעל צבורי, לכל השתדלות בעד הכלל ומגין על אחיו ומשבך המה מעליהם והרבה. הרבה מאד היה רוצה ומנסה לעשות, לולא עמדו לו מעצורים מן החוק. ומדות האיש היו מדות ת"ח אמת מן הקדמונים. ענותו, אהבת ישראל, צניעותו, נזירותו מן התענוגים, שכל בני גילו, עשירי עיר הממלכה, מבליים בהם את ימיהם ובכזבים בהם הונס, אהבת החכמה וההכמים, שקידתו בלמודים ובגמילות חסדים, כל אלה עשוהו לנזיר אחיו, גדול בישראל במלוא מובן המלה, שכמוהו לא קם ולא יקום בדורנו. לא בעשירו גדול כבוד האיש, כי ישנם עשירים ממנו כרוסיא ובעת המלחמה באה המשפחה עד משכר וכמעט אכד כל הונה. אך בישרה לא נתנה שיפסידו אחרים על ידה. וכבוד שמם נשאר במקדס. לפני שנתים נפטר אביו הבארון הישיש ר' נפתלי הירץ גינצבורג ויהודי רוסיא התנחמו, כי הניח ממלא מקומו הגון והוא לא האריך ימים. נמלה עמרתם של יהודי רוסיא אכד צדיק המגין עליהם. זכרו לא יסוף ושמו לא ישכח מדברי ימינו.

פיריטון קטו.

ספירה בחנכה.

לא אשאל מה נשתנה, אלא בניחותא אקונסטטר (קאנסטאטיערע, אם כותבים "אטלגרף" תוכלו לתת לי רשות לכתוב גם אקונסטטר). כי בכל השנים אני צועקים בספירה רק בפסח והשתא גם בחנכה. ואנו בוצא, כי צדוק צדקו ההסידים, שאינם רוצים לספור את ישראל, אלא להבליעם בתוך הפולנים, שלא יזכרו ולא יפקדו היהודים בכתב עמים. כי באמת הרי אסור לספור את ישראל. בשלמא הציונים הכשלים שקלים יכולים להספר, כי כן תכנה התורה, שהרוצה לספור את ישראל יקבל שקלים מכל הנספרים, אבל החסידים, שאינם משלמים שקלים, אסורים בספירה וחובה להבליעם בתוך הפולנים. אבל קשה לי, מה רוצים הסוציאליים, למה הם רוצים להספר בתור יהודים, הרי אינם משלמים שקלים? ולאזיו תכלית הם מתעקשים בזה? כמה הם יהודים? הכי רק בזה, שהם טפארים באותיות יהודיות דוקא את גרופי רבותיהם וזרעם וראשינסקי ליהודים? התזכרו את משל העמלק והתרנגול, שהיו מצפים לאורה? אמר לו התרנגול לעמלק: בשלמא אני מצפה לאור בקר, כי אני נהנה מן האור, אבל לך למה האור? דומה שהם עובדים את עמם שלא על מנת לקבל פרס? ! לחש כי פקה אחד: הראית מימד פועלים עובדים שלא ע"מ לקבל פרס? אלא שהם רוצים לזכות לישני שלחנות, כלומר לשתי שבתות בשבוע. הגע בעצמך, בגאולה אינם רוצים, בקיום היהדות אינם רוצים, שהרי הם רומסים בגאולה ובזו את קדשי עמם, אלא שתי שבתות בשבוע, זאת היא הזכות, שזכתה היהדות לפועלינו ואין לקפחה בקלות-דעת, להבליע בתוך הפולנים ולהפסיד פרידה טובה זו. מה שיפגמו בספירה? לא יוכלו לתקן, זאת תהיה פגימה בספירת נצח שבגבורה.

אלו בקולי תשמעו איעצכם, שלא לזמר בחנכה זו את "מוזמר שיר חנכת הבית", כנהוג בכל שנה. כי לא נוכל לזמר "כי דליתני", שמא תעלה על זכרוננו בלי משים דליתנו החדשה באבדן הפרופינציות ואלפי בתי מדינה. אולי תאמרו יאה עניותא זו לישראל שימעיטו מעט לעסוק בעסק הכזוי הזה. אבל "ולא שמחת אויבי ל"י לא נוכל לזמר. הוי כמה אויבינו שמחים עלינו בחנכה זו! הוציאו מידנו עוד כמה אלפי קיומי משפחות בחלוקת חרשיונות למדינה, הצליחו לפתות את שלומי אמוני ישראל, להתחשב אל עם זר להרבות מספרו בנפשותם. כפולן הרוסית הצליחה להגביל זכויותינו בהנהגת הערים, שלא תהיה לעולם ידנו על העליונה, אף במקום שאחינו הרוב. וכן לא נוכל לזמר "מה בצע בדמי", כי בדומיה, שידומו רבים מלהכתב בספירת העם בתור מדברי יודית, יש באמת בצע, כי ינצלו מתשלומי קנם, וכן יש בצע בדמינו ובממוננו — לשונאינו, וכן הנוכל לזמר "ברדתי אל שחת היודך עפה, היגיד אמתך", הרי רבנות חסידים יורידו לשחת את העם היהודי בספירת העם בחנכה ויספוחו בעם

ובכללי, צועקים אנו חמס על פגרומות, על נזרות, על הגבלות, על כוונות ועל הכנעות. רק על דבר אחד שכחנו להתאונן, אף שהוא הגדול והנורא בכל המכות, שבני הגולה בארץ אייב נלקים בהן, הוא ההשפעה המוסרית המזיקה, שרבים מאחינו מקבלים בארץ החולניגים. הרי אמת חדרה, שאין אוהבים לחקות מעשי שכניהם כמונו ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, זאת היא אחת הקללות החמורות. שמועה מחרידה, מבאישה ומחפירה באה מלנדון, כי חבר גנבים יהודים מגולי רוסיא, שבאו במחתרת לחנות זהבי, כאשר באו עליהם שוטרים פתאם, הרגו חמשה שוטרים וגם אחד הגנבים נהרג בכדורי חבריו בתוך המהוכה. אלה הם חניכי החולניגים הרוסים, אבל עמי המערב וגם אחינו שם אינם יודעים זאת ויתלו את הקלקלה ביהדות המזרחית, יהודי רוסיא יהיו להרפה ולשנינה. המקרה הזה עלול לנטוע בזה ומשטמה לכל יהודי המזרח וכחוק אה טענות אלה הדורשים לסגור את הגבולות מפניהם. לא יאבו המשטינים לשמוע את האמת, כי תלמידי הרסים האמתים הם אלה ולא תלמידי יהודי המזרח, הם למראה עיניהם ישפטו: מן הרוסים יבאו למערב אירפה רק אצילים רודפי תענוגים ודיפלומטים ואלה אינם באים במחתרת ואינם שופכים דמים ואינם נסככים בעבירות החקים וכן היהודים מתפשטים יש פלימי האספסוף מאלה החיים על אקדחים, שקאה אותם רוסיא מלכות הפוליציא. גדול הקצף עתה באנגליא על יהודי רוסיא סתם ורבה תהיה התוצאה מן הרשעה הזאת. זאת היא התשועה, שקוו יהודי רוסיא מן הרבולוציא, את "גבורי" החרות עשתה קצתם לליסטים פשוטים וקצתם למוסרים נבליים, שקורין פובליקטורים.

בארן דוד גינצבורג.

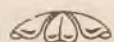
ספטרבורג באה השמועה המרעישה, כי גוע שם השר וגדול היהודים, הרב ההכס ר' דוד בארון גינצבורג כדמי ימיו כן נ"ד שנה במחלת הסרטן. זה היה אדם נפלא, יחיד בדורו בזמן הזה, כי אין דומה לו בדורותינו. בכאוננים יהודים אנו רגילים לתאר לנו אנשים, שראשם ורובם כחוקן למחננו, שאין להם עם היהודים כלום רק עצמות יבשות, שהם זורקים להם משירי הכנסותיהם. לא כן הבארון הזה, הוא היה כנשיאי ישראל הקדמונים, כרי שמואל הנגיד וכדון יצחק אברבנאל, שוע יהודי, שהיה בעיקרו תלמיד-חכם יהודי עברי, ירא שמים, לומד תורה, קורא עתונים עבריים, מחבר ספרים בספרות ישראל וכותב גם בעתונים עבריים, חוקר קדמוניותינו ומה שיותר מזה: עסקן גדול חרוץ בכל צרכי הצבור היהודי ברוסיא, מיסד בית-מדרש גבוה לחכמת ישראל והוא עצמו נמנה בין

לארבע כנפות הארץ, מזרחה צפונה, נגבה וימה. וזה אלפים כשנים הוא נע ונד מארץ לארץ ואין לו מקום קבוע ובכל פעם יבקש לו מקום מקלט אחר, ובכל מקום, שהוא מתגלגל שמה, כאשר הוא נופל, שוכן — נס גדול היה שם, בי בן מרטנות האותיות החרותות בסביבו, כנס הוא מתגלגל בעמדו על רגל אחת, כנס הוא נופל, כנס הוא חוזר וקם עד היום ובכל מקום שכה רגלו דורכת שבע עינים נטויות עליו ותולים בו את הצלחתם או אסונם של בני אדם. הוא הרבה לספר לנו מעשיות, המתאימות להענין הזה מהנמים והנפלאות, שנעשו ליהודים מאז היותם לעם עד היום הזה. לו שמעת אבי את דבריו הנעלים, כי אז גם אתה אחרת דברת. אך זה הוא יהודי נאמן, יהודים כמוהו אוהב אנכי מאד, ומה תאמר עתה על מהות הסכיבוך?

"כן בני חזקה היא הנשמה היהודית, אמיצת הכח מאד, ואם הלוחמים הכבירים הערצים הקדמונים לא נצחה, העבירה כמו איש ולא נשרפה, הביאוה במים רבים ולא נטבעה ומה אוכל אנכי לעשות..."

יהושע שפירא.

פרמיסלה.

בשנה ויהיו הולכי בטל ויאכרו מחיתם או יגדו בדתם וקצתם יבאו לדי יאוש ומרד. אין לכטל את השבת היהודית, כי היא המקור לשבת הנצרים ואם יפסק המקור יאבד גם החקוק השבת הנצרית, את ערכו. היהודים הגינו על עצמם בחוק הזה במרץ רב. הרבנים ואגודות סוחרים ואגודות משרתים שלחו בקשות אל הממשלה והרומא ויש תקוה שתהיה רשות ליהודים לפתוח חנותיהם לחמש שעות ביום א'.

יהודים וצווענים. בועד הרומא הרוסית הממונה על חקי פינלנד רנו על הסעיף המוציא את היהודים ואת הצווענים מכלל זכויות האזרחים. הרוסים הלאומיים דרשו לתת ליהודים שווי-זכויות, להגדיל בהם את ההשפעה הרוסית, אך האקטובריים, מפלגת הממשלה, בצדקתם הכריעו, שלא לעשות לפינים את הרעה הזאת ולעצמם זאת מחקוק את הצווענים, שיזכו לשווי זכויות. עכ"פ הרוחנו שלא נשוח לצווענים.

הפוליטיכניקום בחיפה. ד"ר שמריה לעווין קבץ בשתי ערים באמריקה מיליון ומאה אלף כתר לקרן קימת לביה"ס הגבוה למטכניקה בחיפה להחזיק שם גם תלמידים עניים הנם.

גרוש מאוסטריא. מטורביא גרישה הממשלה את כל נתיני רוסיא וביניהם יהודים רבים, שישבו שם עד כה במה ונהנו מגיע כפס. סבת הדבר היא, שנגלו שם שודדים רוסים.

גרוש חדש ממוסקווא. פתאם גורשו ממוסקווא ששים סוחרים יהודים ולא נתנה להם חנינה אף לסדר עסקיהם, רק בסוף השנה עליהם לצאת. מלבד אלה גורשו אנשים צעירים, שיש לאבותיהם זכות לשבת, אבל הם אחרי שגדלו ואינם משלמים בעצמם מס גבוה אבדו רשותם.

גמזי נשים באנגליא. סכסוך התרוה באנגליא בין הרב הכולל ד"ר אדלר ובין הרבנים גולי רוסיא. אלה מסדרים גמזין במקרים שיש חיש שתואר האשה עגונה ואינם משיגים על חוק המדינה הפוסל גם שלא נעשה ברני המלכות. הרב ד"ר אדלער הזהיר כבר כמה פעמים ואינם שומעים בקולו. עתה דנים באנגליא על-אדות תקון דיני הגמזין וד"ר אדלר דרש מן הקומיטיה המטפלה בזה, להציע ענינים על הרבנים המסדרים גמזין מדעת עצמם. הרבנים רואים בזה מלשינות פשוטה ובפיה לקבל חוק נצרי דתי, כי חוק אסור הגמזין מן הדת הנצרית מוצאו ואין להטילו על יהודים ספירת העם. ווא"ל. מדוע בחסידים הראשונים נאמר

מסרת גבורים ביד תלשים ורבים ביד מעטים והחסידים בזמננו עושים להפך ולא עוד אלא שכותבים שקר ברשימה פוסבית כי פולנית היא לשונם? בע"ז: מוטב שהם יכתבו שפר ולא יעשו את הדיל היו ככותבים שקר: אם הראשונים כבני אדם אנו כ...

רמת המצפה

חנכה

הצוצרת הנצחון השמיעה קולה העלו כירושלם. העם היהודי פאר את ראשו בצפירות תפארה וחגג ימי צהלה. הלחץ הרתי הושב אהור. נשמטה היד נשברה מקנה הזרוע, אשר כקשר לכבות את המאור שביהדות ולעקור את נשמת המאחרים. כנפתוליו עם יון גבר ישראל חילים. זאת היתה לא ריב, לא סכסוכי קרב, המזדמנים לעתים קרובות. פה התגוששו הקפי תרכיות שונות, עולמות שלמים של רוחות נבדלות. העם היהודי הרגיש את הצורך, את הנחיצות הפנימית, להוריש לדורות הבאים את זכר הנצחון הזה. את צהלתו וחרותו, ליסד חג אשר יקים לנצח את התוצאה הנדררה הזו. המעידה, במה כחות אדירים מכריעים נדרמים בנפשו של ישראל סבא.

חג היה נחוץ להוסר. ואיזה חג יהיה זה? ולמי ידמה החג הזה? המחשבה האנושית, כמו שמתראה במהלך ההיסטוריה, אין רובה להתאמץ וליצור יש מאין צורות חדשות מאפס, אם יש בנמצא טפוסים, אשר עליהם היא יכולה לסמוך, למען חקות אותם. המחשבה האנושית הצבורית פועלת, בקו של ההתנגדות הכי מלה" (חוק פסיכולוגי, אשר היטיב לכבוע הפילוסוף החריף ארגסט מך). למען הסוך בזכויות בחותיה באופן מיותר. כשכיל זה הופעותיה של המחשבה האנושית

הלוחית הבארון גינצבורג. ביום ב' ש"ז היתה קבורת הנפטר הגדול הזה. אבותיו נקברו בפאריז שיש למשפחה שם קבר נחלה. אביו ישמת בפ"ב הובא פאריזה. והבארון רוד צוה לקברו בפ"ב, שלא להטריח את המשפחה. גם צוה שיקברוהו בתכלית הפשיטות, כלי הדור הצוני. ל"ה רפוטציות מכמה ערים והכרות כאו לחלק לו כבודו האחרון, מלבד כל השווי עיר הבירה. ואף שכחנה אין מספידים עשו הוראת שעה לכבוד גדול הרור ורכים הספידוהו.

הסתדרות היהודים ההרדים באונגרו. ביום האחרון של חנכה תהיה אספה כללית לחברות "מחזיקי הדת", שנסודו בערי אונגרו בכמה קהלות בזמן האחרון. תכלית האספה היא לא רק להועץ על תקנות לשקוד על קיום היהדות ולגדור פרצות בענינים רתיים, כי-אם גם להסתדר בחבור כל החברות לאגודה אחת, להגן גם על הזכויות היהודיות האזרחיות, כמו לדרש הנהגות כשכיתת יום א' קריב ריב המשפחות היהודיות, שמשטר הגבול מגרש אותם בתור זרים וכדומה.

במול גזרה. במדינת זכסס כאשבנו דתיר המניסטרוים את השחיטה ברת ישראל. בידוע היתה השחיטה אסורה שם זה שמונה עשרה שנה בעצת שונאי ישראל, שבקשו להחיש בזה את התכוללות היהודים או גלותם מן הארץ. שחיטת עופות היתה מותרת ובשר כהמה הביאו היהודים מחוץ לארץ. הממשלה ראתה, כי מטרתה לא השיגה ע"כ התירה את השחיטה. עוד השחיטה אסורה (משום צער בעלי חיים) בבמה מערי אישכנו ובמדינת שווייץ.

עלילת "כל נדרי". עתון רומני במארוש וואשארהעלי באונגרו העתיק עלילת צורנינה שהתפרסמה בכמה עתונים, כי היהודים מכטלים בכל יום הכפורים למפרע את כל שבועה שישבעו כל השנה ואין להאמין בשבועות יהודי. הקטיגור של הממשלה העמיד את העורך הרומני ד"ר דאן לדין על העירו קצה על חלק מן העם. כביד של המושבעים נקראו רבנים ופרופסור יהודי לחוות דעתם. הם תרגמו את נוסח כל נדרי ובארו, כי הבונה רק על נדרים ושבועות של אדם כהבא להרע ולהטיב לעצמו ולא בשבועות ב"יה, שאדם נשבע על מה ישעבר. השופטים המושבעים מצאו כביה כי המעליל צדק והוציאוהו זכאי. זאת היא אונגרו החפשית. משפט בזה היה זה עתה גם כנרלין נגד ה"שטאטמסכירנער צייטונג" והמעליל יצא חיב מן הדין.

ראשית קהלת פרמיסלא. ע"פ כתבי הארכיב של העיר פרמיסלא באו יהודים בראשונה שמה בימי המלך קאזימיר הגדול לפני ת"ק שנה וישבו בצפון העיר, שנקרא מאז עיר היהודים. ראשיתם היתה מצערה, רק כמיו בתי אבות, שעסקו במסחר והיו פטורים ממס. בשנת 1389 יסדו הברה של סוחרים. בשנת 1559 השיגו מהמלך זיגמונד רשיון לנוי בכל העיר ומספרם הלך ורב וישבו בעיר לבטה ושלוש בינם ובין הנצרים. אח"כ התאוננו עליהם הנצרים, כי כבשו את כל המסחר ואינם משאירים מחיה לאזרחים. אך תלונותם נמצאו כוזבות ברוב המקרים.

הריגת נערה יהודית. כווינ נמצאה הנערה הנכנה היהודית התופרה ליוה ווייס הרונה ומבותרה לבתרים בלי ידים ורגלים כסל, שעמד על יציע בית. הרוצחים הם אשה נצרית זונה, שברחה מבעלה ואהובה. האשה הוציאה מידה כסף בערמה כאטרה, כי תרפא את גבנונה בכשוף. בראות האמללה, כי לא הועיל הכשוף דרשה כספה בחורה, או חנקתה המרשעת ונתחתה לנתחים, את גופה עם ראשה שמה כסל ואת ידיה ורגליה שרפה בתור והוציאה את הסל החוצה והעמידתו על היציע סמוך לפתחה. הפוליציא הבירה, כי היא הרוצחת, כי בכיתה נמצאו שארית מן השמיכה ושארית העתון, שהיתה המתה בחושה כרם, גם עצמות אדם שרופות נמצאו בתנור. היא ואהובה מכחשים. לאכי הנערה הזק העמנואל ווייס נטבע בן אחר בנהר ובן שני נעלם ואיננו.

שביתת יום א' ברוסיא. ברוסיא עומד עתה חוק שביתת יום א' וחגי הנצרים על סדר היום בדומא. הצירים היהודים פרידמן וניסלוביטש דברו דברים של טעם להגן על היהודים, שלא יכופסו לשבות גם כחגי הנצרים ובשבתותיהם, שאם-בן יהיו שוכתים ק"ל יום

כלי גולה ונודד למדינות הים, לאמריקה, לאפריקה או אפילו לאוסטרליא. יש מאנשי השיבות (שיבות רכות ישנן פה כידוע, שאנשים בעלי אשה ובנים לומדים במקום לקבל פרס), הלומדים אסנות השחיטה והמילה ומקבלים תעודה והולכים לבקש משרה במדינות רחוקות ורבים בהם הצליחו. מפני גדולת אלה היו כבר בתים רבים לשמה מאין יושב וממילא גדלו לבנות חדשים ובעלי מלאכה אכרו לחםם וגם הם אנוסים לצאת לחו"ל. רבים הם גם הצעירים הבורחים מפני הובת הצבא. כך הקיפה הנועת הנדירה שדרות רובות של הישוב הישן. הרקב עושה פעולתו והיה כמנום נוסס.

עד היכן מגיעים הארושות והרפיון וחסר ראית הנילד"בין אלה מעיד גם שלוח בנות הספרדים אל ביהם של הניזירות. ישנם פה בים מכל הכינים של יהודים והם שולחים ילדותיהם רק שמה. וכי ישאלם איש טעם הדבר לא ידעו מענה וידו בעצמם, כי לא נכון הדבר, אלא המנהג נשתרבו ואין לשנות. לא יועיל מוסר הרבנים, תוכחה העתונים, הרם, צעקור ומקרי המרת הדת, הם יעשו שלהם.

עתון עברי בשם "האמת" יוצא פה, שמוציאו הוא המיסיונר הידוע שלמה פינגולד וגלוי לכל, שבכסף הממשלת האנגלית הוא מוציאו ואין מתעורר להתרמו. והרי עם האיש הזה השתתף בן יהודה, אליל הלאומיים ההפשים, להוציא את, הצב"י ועתה מתלהשים, שהיא הוא עתה עורך, "האמת" המיסיונרי ויהודים מיסנים בעלי פאות ארוכות, שאין כמותם מדקדקים במצות, מפיעים אותו בחוצות, להשתכר פת להם.

מאורע מרגיז קרה פה, שיעור התמרמרות בכל העיר. בעתון העברי, הפועל הצעיר" נדפס מאמר על-אדות המרת הדת והנמיה לנצרות של צעירי רוסיא וקני אנגליא, שאהדריהם קם נגדה בדברים של טעם ב"השלה". וכותב המאמר בהפתיצ (החותם "יוסף הכרי" והוא י"ח ברנר הידוע) דחה את דברי אחר העם ולמד זכות על המוסרים ולעג להיראים מפני השמד והצדיק את הנוטים לנצרות והכשיר את הבדית ההדשה ליהודים לאומים ועשה אותה לפני רוח עמנו והעמידה במדרגה אהת עם התנ"ך, עורך, החרות" לא יכול שאח את האנוכיות לשמד בעתון עברי לאומי, המתמך בכסף הציונים והעמיד את השאלה אם לא מיסיונר הוא כותב המאמר. הצעירים אימו על בעל,החרות" ודרשו ממנו לבטל דבריו וקימו האיום, פיצצו את ההלונות במערכת והפילו את עמודי גליון החרות המסודר להפוס על הארץ, וכפתהם פן ילשין עליהם לגרשם הוציאו קול, כי הוא מלשון, שאמר לגרשם. באמת כפי שבקי אני בענין, לא כדבר הוא מיסיונר ולא עורך, החרות" הוא מלשון, אלא שצעירינו מדמים, שאי אפשר להם בלי לצאת ידי המנהג החדישי, להראות חבה לנצרות כפלוני הסופר וכפלוני החשוב. הדעות הן בעיניהם כענינה מודרנית, שכל כהור התן מוכרה לעשות לו כמתכתחה, ע"כ הכניסו את הצלם גם לירושלם, שלא תשאר הלילה עירנו "אחורנית", וה"חרות" (כ,המצפח" בשעתו) לא יכול להבין, איזה צדך יש לצעירים ציונים, שעלו לפלשתינה להחיות את הארץ ולעזור בכנינה, לשגות בשטות כזאת של איזו הולכי בטל בברלין, בלנדון ובניו-יורק והשב לחמו, כי נתנו המיסיונרים שחר לבחורים הדלים ההם, להקל להם את עבודתם, בכל אופן היתה התמרמרותו צודקת ומוענת מובנת ומעשה האלמות שלהם היא שערורייה, כי הם עצמם גרמו את ההשר. עתה יעמדו דין בב"ד יהודי.

שמואל ברד.

מקורב ומרחוק.

שונות. במחצב פחס אשר ככולטון באנגליא פרצה תבערה בקלות דעת אחר הפועלים, שקטרי מקטרתו (במחצב פחס אסור להכנים כל איש גלויה, כי הכל המערה עלול לשרוף כנו המאור) כל האויר היה ללהב אש ושרש מאות וחמשים פועל נשרפו חיים. — המיליארדר רוקפלר בטשקאנו הקדיש חמשים מיליוני כתר לשוכת האוניברסיטה שם, לכפר על החמס והגזל, שעשה בעסקיו והוריד לשחת רכבות משפחות ככצעו, אשר לא ישבע לעולם. הוא כבש את מסחר הנפט בכל העולם תחת ידו וגרם הפסד עצום גם לסוחריה הנפט ולבעלי מעינות הנפט בגליציא וכן עזר הוא הרבה לעניות המדינה הזאת, שהנפט הוא מקור עשרה האחר. — בווינ כרוו הרופאים, כי תרופת העהרלך למחלת הסוטה אינה מרפאה רק לפי שעה מהרה, אך לרבים תשוב המחלה ומלכר זה היא מרכה להזיק באופנים אחרים. בכל אופן אין עוד הרפואה בטוחה וצריכים לנסות עוד ולהמתין, לראות קץ הנרפאים. — באיי מאדיירה בפורטוגל מתו שלשת אלפי איש במגפת החולירע. ההמון נקם בפקידים ומלחמה היתה בין העם והצבא החללים רבים. — מאקס מילר בווינ המציא כנפים ממש לאדם, שהוא פורה בהן ככחו כעוף ולא במכונה ביתר הפורחים. — בערי רוסיא הגדולות היתה התנגשות בין הסטודנטים ובין הפוליציא, משני הצדדים נפלו נמחצים וגם חללים. בארסה הבו החולגנים את הסטודנטים ופוצצו חלונות, גם כבית הרפוס של הפישן העברי ביאליק פוצצו החלונות.

משורות זו לזו, אם לא כתולדות היוצאות בהתקשרות סבורות, או בתור חזיונות, שנוצרו בגורה שוה (כאנלוגיה). בהתאמה להמשפט הזה היה צריך להתהוות החג החדש לפי מופם של אחד מחגי ישראל הקודמים. מן שלשת חגי ישראל הקודמים היה חג הסכות צריך להיות הכי ראוי למען קבלו לדוגמה בעד החג הנוסד, שמחת ישראל אחר נצחון החשמונאים השיגה את פסנתה בהעובדה, שהמרכז הדתי המקדש בירושלם, חזר לקדושתו הראשונה, שהבית נתחנך; החג הנוסד הזה מוכרח לשאת אופי מקדשי, ומן חגי ישראל רק חג הסכות מתנוצץ בתפארת קרנים של רוממות ומקדשית והואג בישראל בתור חג, העומד בהתייחסות צרה להכית אשר בירושלם.

החג שעשה שלמה אחר בנין הבית (מ"א ח', כ"ה) במשך י"ד יום, התחיל ז' ימים לפני סכות (ד"ה"ב ז' ט' ע"ין מוע"ק ט'), כלומר שלמה חג את חג הסכות בתור חג חנכה הכית י"ד ימים, חג דמטללתא י"ד ימים (תרגום יונתן שה"ש ג' י"א). גם בבית שני הוחג חג הסכות הראשון הנזכר כנחסיה (ח' י"ח) בתור חג חנכה המזבח תיכף אחר הבנותו. (הספר הגנוז עזרא השלישי ה' ג"א).

ההכרה שהג הסכות הוא חג חנכה הבית הראשון והשני אף שאינה נזכרת רק מעט (מגלת תענית פ"א) היתה חיה בתוך העם, שמחת בית השואבה הובאה בהגדה ביחס לבנין בית שני (ספר חשמונאים השני א' י"ח) ועוד בימים מאוחרים מכנה רש"י את סכות "חג חנכה המזבח" (ר"ה ד:). החשמונאים קבלו להם באמת את חג הסכות לדוגמה ביצורם את חגם, ובפירוש הגידו, מחמתם אותו כימי חג סכות" (ב' חשמי' א' כ"ב). התלמוד מדמה כמה פעמים את חנכה לסכות, את ההלל גומרים בכל ה' כמו בסכות (תענית כח: תוס' סוכה פ"ג), מה שאין כן בפסח, כנר של חנכה אסור להשתמש כמו בניו סכה (שבת כב:), ברכת נר חנכה נדמתה לברכת לולב (סוכה טו:), את דעת כ"ש שנתות חנכה צריכים ללכת ולפחות מיסד ר' יוחנן בשם זקן א' שהוא כנגד קריבות סכות, שהם טמטעים והולכים (שבת כא:). ביסדם את חנכה ראו חכמי ישראל לחקות את סכות, קרוב הוא, שלהכפלה הזו גרם עוד מעט אחר, גגור דתי היוונים, אשר בקשו להנהיג בישראל את הפולחן של בקחום וראו בסכות חג דיוניזי מקולקל 1). הצריך לתקון עכומי" (ב' חשמי' י"ד ל"ג, ו' ז'), למען דחות את שאיפת היוונים, נראה לנכון להכליט את הישראליות של מנהגי סכות, בחנהיג אותם באופנו היהודי גם בהחג המחודש.

שמחת החג הייטינה, שהיו אוגדים את הלולבים כמנונות של זהב (סוכה לו:) וערכו זמרות בכנורות ונבלים ומצלתים וחוצצרות ובכלי שיר בלא מספר (שם כא:), זאת הביאה בלב העכו"ם את המחשבה שהיהודים מעריצים את ליברום (דיוניזיום) האבי המנצח של המזרח, מפני שכהנהיגם מנגנים בכנור ונבל ועוגדים א"ע בעלי חצב" (בסכות 2), על-כן הדגישו שוב חכמי ישראל את היהדות של המנהגים האלה, כהעבירם אותם גם על החג החדש, אשר נקבע בתור זכר לנצחון על העכומו"ת הזרה. חנכה היו נוהגים לפנים "להלל את ה' בשירים וכנורות ולפאר את ההיכל בעמרות ובמיני זהב" (א' חשמונאים ד' ג"ה), ברוב הימים נשכח המנהג הזה ובטל, כהד רחוק יש במדרש מאוחר אחד לחנכה (כית המדריש של ילינק ח"א 133), שעשו לכת חשמונאים, "חופה של הדם ולוו אותה בעלי נבל וכנור ובעלי זמרי", שומעים אנו פה בתקול קלושה ל-ל התהלכות הדתיות הקדומות, אולי חרבן הבית גרם את הבטול; לא היה עוד מה לפאר בעמרות ובמיני זהב.

בקים יותר מתמיד זכה מנהג אחר, אשר קבלה חנכה מסכות, שמחת החג היתה משיגה בסכות את בטואה הכי רם בשמחת בית השואבה (סוכה ג"א:), שהיתה מזהרת ברוכ ההדלקה, בעזרת נשים היו מדליקים את מנורות הזהב ולא היתה חצר בירושלם, שאינה מאירה מאור בית השואבה (שם נא). חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים באבוקות של אור בידיהם (שם

1) Plutarch : Quaest. conoiv. VI.
2) Tacitus : Historia V 5.

רשכ"ג היה מרקד בשמנה אבוקות (שם נג. תוס' סוכה פ"ד). חכמי ישראל, אשר חקו את סכות, הנהיגו גם כחנכה את ההדלקה הזאת. ההדלקה נתקבלה בישראל ועלתה למדרגה של מנהג יסודי של חנכה, יוסף הכהן מכנה את חנכה "חג אורות" 3). ויש בזה מעט שאין דורשים אותו ברכים ואין מגלים אותו אלא לאנשי מדע. שמאי רצה להנהיג את ההדלקה באופן מודרג פוחת והולך, כעין הפרים שנפרבים בסכות (שבת כא:) וספרו, שכחנכת הכית של שלמה היו ג"כ מדליקים נרות (כ"ד פל"א).

בספר הראשון של החשמונאים לא נזכרה הדלקת נר חנכה, מפני שמכרו היה צדוקי והצדוקים היו מתנגדים לנסוך המים (סוכה מח: 4) ולכן התנגדו גם לשמחת בית השואבה ולהדלקה שכסכות, ומטילא היו מתנגדים גם להדלקה של חנכה, אמנם בספר חשמונאים השני, שנכתב על ידי פרושי, חסר גם כן זכר נר חנכה, אבל שם נכר שהיה נזכר ורק נמחק אחר כך על ידי המעתיקים המאוחרים. אהר הפסוק "חוגו את ימות חנכה כעין סכות" (א' י"ט) יש ספור ע"ד הנס, שהתוה באש של נחמיה והתהוות של מנהג נסוך המים בשביל זה, מזה בולט, שחסר פה הצד השוה, ביוספון פ"ג נמצא החסרון ויוסופר כאופן דומה גם שנעשה ליהודה החשמונאי כחנכו את המזבח, מזה יוצא ההנחה, שבספר חשמונאים השני, בארו לפנים מעט הדלקת נר חנכה בנס שנעשה אחר נצחון המכבים, כעין שבארו מנהג ההדלקה בשמחת בית השואבה בנס שנעשה לנחמיה, בנס כזה לא נחה דעת החכמים, כי גם בסכות היתה שמחת בית השואבה (נסוך המים) מצוה חשובה וכאה מיששת ימי בראשית (סוכה ו:).

בכלל לא סמכו ישראל על נסים, ובקשו לנר חנכה תמיד מעטים מעטים ולא רק הר"ן באלפס (שבת צה:), אף בכלבו יש אית דאמרי לפי שאז חנכו את הכית מעבודה שבטלו היונים ויש ישנותים מעט אחר, לפי שבטלו להם מצוות מילה, שהיא לח' ולפיכך קבעו להם ח' ימים חנכה (סי' מ"ז).

יחד עם חרבן פסקה הדלקת סכות, בהיותה תלויה בהמרכז שבירושלים, ואולם הנרות של חנכה התקטו הלאה, לזה היו גורמים קדמונים ממירים, העומדים בקשר לחזיונות של דתות טבעיים. החנכה התרשמה עמוק בנפש העם, היהודים דמו שבעקר חנכה כה דרומה כשאר חגי ישראל הגדולים, מלאכת המשכן נגמרה בכ"ה כסלו ועמד המשכן מקופל עד ר"ח ניסן (במ"ד פ"ג ד' פס"ד פ"ז). הדעה הזו כנראה כבר היתה מרחפת בזמן המשנה, כשהנהיגו לקרות בחנכה ב:שאים (מגלה ל:), בפרשה הנוגעת בבנין המשכן, כבוד חנכה הגיע עד ימות משה, חנם של החשמונאים העטיק להתחרת בזכר ישראל, יש סברה, שחג-הולדת הנצרי, שנוהגים בו כרוב נרות, לא יצא מחג רוטי עכומו"י, כמו שהושבים בהרגל, אלא מחנכה, הראשון, אשר עסק בסברה הזו, היה נצרי וזהנר (Wähler) כספרו הרומי De feste Encaenorom Judaico, origine natiuitatis Christi (Helmstadt 1715) (ע"ד החג חנכה של היהודים, מקור הולדת הנואל הנצרי) המשומר פאול קסל, רצה ג"כ להראות, שכמו שכל שאר חגי הנצרים מקורם בחגי ישראל, כן גם חג הולדת הנצרי מקורו בחג יהודי, חנכה, כן גברה השפעתו של החג החשמונאי.

3) Antiquitates XII 7 7.
4) I. c. XIII 13 5.

ענין-חנכה בספרות הרבנית.

ישנן בששת סדרי-המשנה הלכות נחוצות וחשובות שלא נזכרו רק בדרך-רמז ודרך-העברה במסכתות ידועות, עניני-מוזוה, תפילין, ציצית וס"ת אינם נזכרים במשנה רק במעט וגם זה רק ברמז ודרך-העברה אגב ענינים אחרים (מגלה פ"א מ"י, שבת פ"ח מ"ב, מנחות פ"ג מ"ה, פ"ד מא' ועוד דכותם), לפי שכל-אלה, בלי-ספק, היו ידועים היטב בזמן חבורי-המשניות ומפורסמים באומה, ולא היתה המשנה צריכה לדבר בהם כיווד ומכ"ש להאריך בעניניהם, וכמו שנראה ברור מלשון-התנא בכל-המקומות

הנזכרים, ועוד כיו"ב, שהיו ענינים כאלה ידועים, שנורים וסדורים לכל ברי-ישראל ולא נצרכו להכתב בספר, וע' היטב בספר "דברי ימי-ישראל", גרש"פ, הי"ב צד 298 וצד 433 ובהערות-שפיר שם), רק שבעלי הגמרא, שהיו בזמן מאוחר, קבצו כל הלכות הענינים הנזכרים (ס"ת, תפילין מוזוה וציצית) לאספה, ועוד הוסיפו עליהן דברים, שחודשו אחרי-כן וכתבום בספר לזכרון (בבלי מנחות כ"ט—מ"ד, כ"ב י"ד, מגלה ח' מ' כ"ו, כ"ז, שכת ע"ט, קט"ו, מכות י"א וגו'), כי יראו פן ישכחו ברבות העתים (ראה שבת ק"ל א' ומ"ט א' בתו"ד ר"ה כאל"שע) וכן נמצא בענינים אחרים כיוצא באלה, כן ימצא כל מתבונן מיד במסכת הראשונה של הש"ס (ברכות), שהמשנה מדברת ע"ד קריאת שמע ותפלה ודומיהם כעל ענינים, שהיו ידועים היטב כבר באומה, ונכתבו הלכותיהם בשביל שכהרבה דברים נפלה מחלקת או בשביל החרושים, שנתחדשו בהם (ראה יוסט בספרו "קורות-היהדות ח"א צד 43—39 ובספר דרו"ד בתחלתו), ושאלת-הגמרא: תנא היכא קאי דקתני מאימתי (ברכות כ"א א') אינה אלא להודיע, וכן בתחלת מסכת-תענית, ולפ"ז אני מחליט, שגם עניני חנכה, שהוזכרום חכמי-המשנה רק דרך-אגב במקומות אחרים (בכורים א' ו' מ"ק ג' מ', מגלה ד' ו' ב"ק ו' ו' ועוד), היו ידועים היטב לכל בזמן חבור-המשניות ולא הוצרכו חכמי-המשנה להאציל מקום מיוחד בשבילם, ואדרבה מאורע-פורים והלכותיו היו צריכים חזוק הרבה — ולכן יודרה להם מסכת שלמה — ממעט ידוע לכל חוקר דברי-הימים (ע' קורות-היהדות ליוסט חלק ראשון צד 29, קדמוניות למרקוס, חוברת שניה, צד 130—124 ועוד) — ורק בעלי-הגמרא כתבו הלכות-חנכה בספר (שבת כ"א—כ"ד), למען לא תשכחה בשמף העתים, ואם נחקור בשום לב נמצא, כי חז"ל ידעו הייב את גדלת החשמונאים הראשונים — מתתיהו וחמשת בניו — גבורותיהם, נצחונותיהם וח"ן-ערכם הרב, במגלת-תענית נזכרים הרבה ימים טובים, שנחגו לפנים בישראל לזכר פעולות החשמונאים ונצחונותיהם, כגון בכ"ז באייר (מג"ת פ"ב), במ"ה במ"ז וב"יז בסיון (פרק ג'), בכ"ד באב (פרק ה', וע' בשאלתות פ' פינחס ובש"ס כ"ב קמ"ו ב' נשתנתה הגרסה), ב"ז אלול (פרק ששי), בשלישי לירח כסלו (פ"ט), ב"ג אדר: "יום נקנוד" (פרק י"ב, ע' חשמונאים א' ז' כ"ד—מ"ו, חש"ב מ"ז ל"ג, יוספון כ"ה, קדמוניות-היהודים ליוסיפוס 12, 10, וע' תענית י"ח ב', טא"ח תרפ"ו, ודכותם).

ואומר אני ישען שבטלו רבי-החגים ע"ש נצחונות החשמונאים ופעולותיהם החשובות (כר"ה י"ט ב' תענית י"ח א' טא"ח תקע"ג וגו') בלי"ם משום שהיתה בלב-חכמי-ישראל סיגא על החשמונאים האחרונים (מיוחנן הורקנוס וא"לך, בכרכות כ"ט א', מ"ח א', מ"ח א' קדושין ס"ו א', כ"ב ג' ב', סנהדרין י"ט א', מג"ת פרק י"א ועוד), שעל ידם באה הריסות האומה וחרבן ארצה ומקדשה (ביחוד ע"י שני האחים הורקנוס ואריסטובול וההורדסים הרשעים) ורק חג-חנכה שבירח-כסלו (מג"ת פרק תשיעי) נשאר לדורות, שבודאי היתה להשאר זהה סכה הסמורית נכבדה וחשובה, לכן בשביל שברבות הימים נשכחה חסבה העקרית, האמתית, נארגה באומה האגדה הידועה בדבר נס פך-השמן (מג"ת פרק תשיעי ומסכת-שבת כ"א ב'), וחכמי-הש"ס ששאלו: מאי חנכה, והעתימו לתשובה את "האגדה" במגלת-תענית פ"ח דף י"ד, ידעו היטב, בלי"ם שאין זה עקר-הסבה לחגיגת-חנכה — בעקרה — והשאריתה וקיומה לדורות, שהרי מגלת תענית בעצמה מספקת במעט זה (של נס פ"ח) ומיד אחר זה היא מכרית את הסבה הא-תית לחגיגה ולהדלקת-הנרות, שהרי כה דבריה שם: "בכ"ה בכסלו ימי-חנכה תמניא אינון דלא למספד ודלא להתענות בהון, שכשנכנסו יונים להיכל וגו'" (כלשון הכרייתא בשבת כ"א המעקה ממג"ת פה) ואח"כ תאמר: "וטה ראו לעשות חנכה ח' ימים, והלא חנכה (חנכת-המשכן), שעשה משה במדבר לא עשה אלא שכעה ימים (ויקרא ח'), וכן מצינו בחנכה שעשה שלמה, שנאמר: כי חנכת-המזבח עשו שבעת-ימים (ד"ה"ב ז') וגו' ? אלא בימי מלכות יון נכנסו החשמונאים להיכל וכנו את-המזבח ושדוהו בשיר ותקנו בו כלי-שרת, והיו מתעסקים בו ח' ימים ומה ראו להדליק את הנרות ? אלא בימי-מלכות-יון כשנכנסו בית-חשמונאי להיכל, שכעה שפורים של-ברזל

יעקב פולק. בשם "בכור" בפסק החרם, שהוציא או על ההג"מ אברהם בהג"מ יהודה מינץ אברק פדובה (7). אחרי מותו נשארו אחריו בכתיבים החבורים האלה: א) "חתן דמים" (פראג, שס"ו), פשטים, דרשות ופרפראות על התורה כסדר הפרשיות על שמחת חתנים וכלות ועל סעודות מילה; ב) מליצות ברוב (8); בעד עניי עמנו, שנכתבו בשנת ש"ז (9); ג) "לקוטי ר' זלמן רונקל", פירוש על הריסאנטי על התורה (10); ד) "זמר לחנוכה", בלשון עבר ואשכנז, צחה וסלה, המכיל וכוח בין חנוכה וימים טובים אחרים מצד מעלתם והג החנוכה הוא המנצח וידו על העליונה. בראשי החרוזים של השיר המתחיל: "זקנים עם נערים" חתום שמו שתי פעמים: "זלמן חזק" (11). הס' "חתן דמים" המלוקט מגמרא וירושלמי ומדרשים ודברי הראשונים חכרו ר"ז רונקל עד פרשת ויך ומשם ואילך גמרו הג"מ יצחק הכהן חתן מהר"ל מפראג ור' משה ב"ר יששכר הלוי מצאו בכ"י בפסד"מ והוא הוציא, לאור, החכמים צונץ (12) (שזח"ה 18) והיים מיכל (14) ופי"ן (15) מיחסים את הספר לר' זלמן רונקל רב במנצא ובוויזניץ, רבם של מהר"ל (16) ומהר"א, בעל תרומת הדין (17), וזה אינו נכון. כי בשער הס' נמצא כתוב: "מהני מילי מעלייתא אשר ררש הגאון הדרשן הגדול מים עד ים הר"ז זלמן רונקל, ממש כאותם הדברים (מים עד ים)". שנכתבו עליו בקראקא במצבה ובפנקס בהכ"נ הרמ"א. זאת ועוד אחרת; בפנים הס' פ' ראה מוכא מוהר"ד יוסף קארה, וקרוב הדבר, כי הוא בעל הבית יוסף והוא נילד הרבה יותר מחמשים שנה אחרי מותו של ר"ז רונקל, רבם של מהר"ל ומהר"א. כן טועים הג"מ אליעזר ליפשיץ והג"מ ישראל ליפשיץ הכותבים, הראשון בהקדמת ספרו "השיב ר' אליעזר" והאחרון בהקדמת ספרו "תפארת ישראל" לסדר מהרות, כי ר' רונקל מקראקא הוא המוכא במהר"ל ושל"ה (18), ונעלם מהם, כי שני ר"ז רונקל היו אחד פה, שמת בשנת שכ"ב ואחד במנצא ובוויזניץ, שנפטר לערך שנת קפ"ו (19).

ממשפחת ר"ז רונקל מקראקא נודעים לנו: א) חתנו ר' פנחס זעליג בהג"מ יוסף המכונה ר' זעליג רונקל, חמיו של הקדוש הר"ר שלמה ב"ר אהרן, שנחרג פה על קדיה ביום א' הושענא רבה ביא תשרי שנת שע"ז (20); ב) חג"מ זלמן ראוארדי, שהיה נבד ר"ז רונקל ברור הרביעי ומפורסם בוטנו, נשיא בירושלים ושם מנוחתו כבוד; ג) חג"מ גדליה (בהג"מ זלמן ראוארדי הנ"ל), ששפט את ישראל בעיר אוסטרא הגדולה ארבעים שנה וכו' הוא הנגיד והמספר ר' אליעזר, אביו אביו שג הגאון הבא באות שלאחר זה; ד) חג"מ אליעזר ליפשיץ (בהמרום ר' שלמה זלמן ובן בנו של הנגיד והמספר ר' אליעזר בהג"מ זלמן ראוארדי הנ"ל), מחבר "השיב ר' אליעזר ושיח השדה" (נייאויט, תק"ט), שו"ת וחרושים על הש"ע, שנקרא (בהיותו בן שלשים שנה וכבר זה שתי שנים ריט ואברק אומטראוויץ ואגפיה) לבוא לקראקא ולהרביץ פה תורה בהשתדלות שארו ומחותנו אחי אם אשתו, פרנס העיר וד"א ר' שמעון יאלישי, וכשמת הפרנס, מגינו ומשגבו בשנת תפ"ז ולא ערבה לו ישיבתו בקראקא. יצא מכאן למדינות אשכנז ושם שבע נדרים

משערי, כי סוף זמן-האסף, אף שלא חגגו אותו סתם בני-אדם בתור חג דתי ולאומי פומכי, מ"מ חגגו אותו הכהנים (האכרים) ועובדי-האדמה בתור חג טבעי-אכרי, כי כן בל-המועדים המה, בעקרום ויסודם, חגים טבעיים, חגי האכרים ועובדי-האדמה (ע' מ"ש בגליון של-פסח, המצפה תרס"ט). ויען ש"נצחון המכביים" הגדול וטהרת-המקדש חלו בחדש כסלו, חזר ונעזר החג המכבי הישן — שבמעט התנון ועוד מעט ואין זכר לו — עתה התעורר לתחיה ונתהוה להג לאומי פומכי באספת-עם, בהודות והלל לר' ובהדלקת נרות ועי"ז נתחזק החג הזה ונתבסס היטב, באופן שנשאר קים לדורות, וזרועות שמשך העת לא יכלו להזיזו ממקומו, ואף על פי ששאר החגים לזכר המכביים בסלו ולא נשאר כל זכר למה חג זה (חנוכה) נשאר קים לעולם, לפי שהיה לו יסוד מימי-קדם, מעין אתו היסוד שהיה לחגים האחרים.

ואני מוצא סמוכין לדברי מ"ש בחשמונאים כי יו"ד ח'—י"א: ומאת ר' היתה זאת להטא את הבית בעצם היום, אשר טמאו אותו הגוים, והוא יום העשירים וחמשה לחדש-בסלו, ויחגו חג לר' שמונת-ימים כימי חג-הסכות, ויזכרו ימי-קדם בחגם את חג-הסכות בהרים ובמערות ויתעו בשיטות בבהמות-שדה, ויקחו ערבי-נהל וכפות-תמרים, וישירו שירי-שבח והודיה לר', ויעבירו קול כבל ערי-יהודה לחג את החג הזה מדי שנה בשנה. ראה גם חש"ב ה' ליה, ואין-ספק אצלי, כי מעורבים בזה דברי-אגדה עם אמת הסטורית, כי באמת נתעורר עתה וקם לתחיה החג העתיק, שהיה החמשך והחתום של חג-הסכות, ונתהוה עתה לחג דתי ולאומי, לחוג אותו בקהל רב ובכל תפוצות-ישראל, ונשאר קים גם לדורות עולמים (ובן נמצא במספרות החסידית, שהחנה היא המשך חגי החדש השביעי, ע' קדושת-לוי, חנוכה, סוף המאמר קדושה ראשונה ובספר בני-יששכר לרצ"א מדינוב ועוד), וקרוב לשמוע, שע"י האסירים בעלי-החמסות, שהיו בזמן החשמונאים, רוקמה האגדה של נס פה"ש. כי הם—האסירים — אהבו רקמי-אגדות וסודות והאמינו בנסים ונפלאות היוצאים מגרי-הטבע (כתולדות-ישראל וספרתו, שפירא, פכ"ב צד 66, תולדות עם ישראל, רבינוביץ, ח"א צד 102, ודומיהם, וראה "געשיכטע דעם יודענשטומם" לר', יוסף ח"א ספר כ' צד 216—212), וגם רמזו בזה להצלת אור התורה והשאר קיומו לדורות יבואו (כרש"ם לזר בגליון של-חנוכה גליון ג"א המצפה תרס"ט), כי החשמונאים אספו כל ספרי-ישראל, שנפוצו ונפזרו בימי-המלחמה במקומות שונים לאספה, להיותם למשמרת למען לא יאבדו (חש"ב י"ד—ט"ז) "ואז החל זמן "המפורים", אשר אספו וערכו את ספרי הקדש וירו אכז-פנה להמסורה", ועוד דברים חשובים נעשו אז במספרות ישראל, אשר נשאר זכרם וקיומם לעד ולדורות, ע' ספרות-ישראל לרי"מ שטנשנדר העתקת ד"ר צבי מלטר, ספר ראשון סעף ב, צד 17 כים חמד ברך ה' צד 63, דברי ימי-ישראל, גרין-שפר, סוף חלק ראשון, צייטשריפט לפרנקל I צד 335 II 301 ועוד דכותם.

משה יוסף הלמן.

תולדות אנשי שם בקראקא.

סאת פ. ה. וועטשטיין.

ר זלמן רונקל.

(סוף)

בשם "הזכרן הגדול" נזכר ר"ז רונקל בספרי הח"ק (דף כ"ד ע"א) וכל ב"ב פה, ובפנקס של בהכ"נ הישן — גם בתאר "גאון" ובפנקס של בהכ"נ הרמ"א (דף י"ט ע"א) — בהוספת הדברים, מים ועד ים מורינו הרב. ובפ"י הנראה כהן הג"מ זלמן רונקל בתור רב"ב בהכ"נ הרמ"א. (ורג בכ"נ והיינו בהכ"נ ר"ז פאפר היה גם הדיין הג"מ חיים אורגלר (6), חמיו של בעל "עולת תמיד ועולת שבת", ולא רחוק הדבר, כי בימי קדם נהגו כאן למנות רב כמעט בכל בכ"נ), הוא מת לכל היותר לערך בן ששים שנה, כי כאמור הלך הוא לעולמו בשנת שכ"ב ובשנת ר"פ מזכירו חג"מ (6) פנקס הח"ק דף ר"ז ע"א.

היו בידם והפוסם בכעין, עשו מהם את-המנורה והרליקו כה את הנרות" (ע' ר"ה כ"ד ב', ע"ז מ"ג א', מנחות כ"ה ב' ובפשוטי ותו" ש"ט).

הרי לפנינו שמחבר מגלת-תענית הבין ענין חגיגת-שמונת-הימים (של חנוכה) במשמעו, שהוא לזכר חנכת-בית-המקדש והמזבח בימי-החשמונאים, שנמשכה אז ה' ימים והדלקת-הנרות היא לזכר שטהרו אז את המקדש והרליקו את-המנורה בשבעת-נרותיה, וכמו שהוא בספר חשמונאים בפרוש. הלא כה דבריו: "וישובו לבנות את פרצי-המקדש וישמו את המנורה אל הויכל, וישמו את הקטרת על המזבח ועל המנורה העלו את נרותיה להאר במקדש, ויהי ביום החמשה ועשרים לחדש התשיעי ויחנכו את המזבח, ויחגו את חנכת-המזבח שמונת-ימים, ויצו יהודה ואחיו וכל-קהל-ישראל לחג את חנכת-המזבח ביום חמשה ועשרים לחדש-כסלו שמונת-ימים מדי שנה בשנה, כהלל ותודה ל'" (חש"א ד' מ"ז—נ"ז), וככה הוא גם בנוסח על הנסים באמרים קצרים, ואף על פי שאמרו חכמי הש"ס בלשון שאלה ותשובה: מאי חנוכה? דת"ר וכו', שלשון כזאת מורה לבאורה על ודאות וחחלט (כבוכות כ"ט ב', נ"ח ב', ג"ט א', כ"ט ע"ה ב', כ"ק ג' ב', שבת נ"א ב' ודומיהם רבי"ם), אבל שוב נמצא הרבה פעמים בתלמוד סגנון בזה, שאיננו מורה על ודאות וחחלט, רק אמור הוא בדרך דרוש אגדי ומליצה פיוטית, כמו: מאי אבני-אלגכיש? תנא, אבנים שעמדו על גבי-איש וירדו על גב-איש (ברכות נ"ד ב'), מאי אמן? אי"ר חנינא: אל מלך נאמן (שבת קי"ט ב', סנהדרין קי"א ב'), מאי בשמים וזנים? שכל המריח בחם בא לידי זמה (בי"ק ט"ז ב'), מאי גלמודה? גמולה דא מבעלה (סוטה מ"ב) מאי הנוטא? דמנמטא בה כלתא (כתובות, ע' במוסף-הערוך הנוטא), מאי דוכיפת? שהודו כפות (חולין מ"ג א'), מאי ב"ר-רבנן (בית-המדרש)? ביתא דרבנן (לעשות בו כל-צרכיהם, מגלה כ"ח ב'), מאי ככל? כלוכה במקרא ובמשנה (סנהדרין כ"ד) ועוד דומים לאלה, שלא יטעה מי לומר, שהדרשנים חשבו שכן היא חנוכה האמתית כפרושם, ורק לחדודי ודרוש אגדי אמרו כן (ע' גמין ז' א'), אף באן בענינו בליים רצו חכמינו רק למסור לנו את-האגדה, שהיתה שגורה בפי העם, ובעקר סמך התלמוד על מגלת-תענית, שהיא מבררה את הענין עפ"י האמת הברורה, והרב חז"ם במחברתו על-אודות פך השמן לא חדר היטב לעמק דעת התלמודיים בזה, וע' פסיקתא רבתי דרב-כהנא (פ"י, פסקא "ותשלם כל-המלאכה") שם נאמר: "אתה מוצא זאת החנוכה, שאנו עושים זכר לחנכת-בית-השמונאים בזמן שעשו מלחמה את בני יון ונצחום, ולפיכך אנו מדליקים עכשיו את הנרות, וכן בשעה שנגמרה מלאכת-המישכן עשו חנוכה, כמו שכתוב (במדבר ז'): זאת חנכת-המזבח, ואף בית-המקדש בשעה שנבנה (שנגמר בנינו) עשו לו חנוכה, כמו שכתוב (מ"א ח' ס"ג): ויחנכו את הבית וכו'. וראה למעלה תחלת פסקא "ביום השמיני" (צד 30), ואין בפרקים האלה כל-זכר מנס אסוך השמן, הרי לך ברור-הדברים שאמרת:

ויש לי עוד בזה השערה נכונה ראויה להשמע: חג-עצרת, שהוא החתום והגמר של חג-הסכות, היה ראוי להיות חמשים יום אחרי חג הסכות, כמו חג-השבועות עצרת של חג-המצות וחתומו, שהוא חל חמשים יום אחר הפסח, כי אספת הפירות נמשכת חמשים יום אחר חר"ס (כרש"י בנמוקי-החומש הדברים כ"ז י"א י"ב, ומפורש: בכורים פ"א מ"ו), כי כמו שהפסח הוא תחלת זמן-הקציר ושבועות הוא סוף זמן-הקציר, כן חר"ס הוא תחלת זמן-הואסף ויום חמשים שאחריו הוא סוף זמן אספת-הפירות והבאת-הבכורים, רק משום שהימים שאחר חר"ס הם ימי-גשמים (כב"ר פ"ו אות ח' וירושלמי שבת פ"ב ה"ו ועוד) וקשה לאנשים לעזוב כתיבה ולבוא ירושלימה, על כן תוכפה עצרת מיד לחג-הסכות, והדברים האלה מפורשים במדרש-תנחומא פ' פינחס (פמ"ג י"ג), אלה דבריו: "והיתה ראויה עצרת להיות אחר החג (חר"ס) חמשים יום כשם שעצרת (חג-השבועות) אחר הפסח נ' ימים, אלא אמר המב"ה: חרף הוא ואינם יכולים להניח כתיבה ולבוא לכאן, אלא עד שהם אצלי יעשו עצרת", ולסבה זאת נקל היה לירבעם להסב את חר"ס לחדש השמיני (מ"א י"ב ל"ב), כשביל שזמן האסף נמשך הרבה אחר החדש השביעי (ע' בחינת היהדות לכרנפולד), ואני

7) ראה למעלה הערה 2.
 8) בריעף.
 9) הערות החכם קיפמן בלוחות זכרון (הוצאה א').
 10) שפתי ישנים ואור החיים לריה מיכל ע' 366 ס"י 822.
 11) שם ורשימת נייבויער ס"י 2722 וס"י 27236, מהבורי ר"ז רונקל נדפס רק, חתן דמים.
 12) צור געטיכטע אונד ליטער, ע' 105 וע' 283.
 13) בהערותיו בסו"ס עיר הצדק ע' 66.
 14) אור החיים ע' 365—366 ס"י 822.
 15) כנסת ישראל ע' 331.
 16) הלכות פסח ב'.
 17) ס"י קכ"ו.
 18) ריש פסחים, ר"ז רונקל הראשון מוכא גם בהגהות שיערי דורא הלכות נדה דף נ"ד ע"ב ד' ויניצא.
 19) רבינוביץ בהערות ותקונים לעיר הצדק ס"י ב' שנדפסו בהמגיד (תרל"ה גליון 35) וכן במחברת מיוחדת ודעת קדושים הנ"ל ע' 83.
 20) פנקס הח"ק דף ס"ט ע"ב, הג"מ, "השיב ר' אליעזר" שטעה והביא בהקדמה של אותו הספר אה זקנו ר"ז רונקל בשם "הייד", נבא ולא ידע מה שנבא, כי לא הוא אלא חתן חתני הר"ר שלמה ב"ר אהרן נהרג בקראקא על קד"ה.

עד שנתקבל בשנת תצ"ט לאבדיק נייאוויט והמדינה (21); ה' הגיט ישראל ב"ר גדליה ליפשיץ (בן בנו של ר' ישראל בהגאון מחבר "השיב ר' אליעזר" הנ"ל) אבדיק דעסוי והמדינה ודאנציג והגליל, בעל הספר המצוי והמפורסם לשם ולתהלה "תפארת ישראל", פירוש ודינים לפשט ולהלכה (22).

ומבנים והתנים, שנקראו הם וצאצאיהם ולוקחי כגוניהם מדור דור בשם "ריוולש" או "ח"ר" (חיים ריוולש) על שם אשתו של הגיט זלמן רונקל, שהאריכה אחריו עוד ימים הרבה כחמש עשרה שנים, ראוי להזכר: (א) ר' יצחק ריוולש, חמיו של הריש מתיבתא ר' אברהם ב"ר שלמה פוזנר, שנמצא התום בין גאוני קולין על התקנה משנת שי"ז, שלא לקנות רבנות משר (זעיר; ב) ר' אברהם ב"ר יצחק ריוולש הנ"ל, מדייני קראקא והמדינות בועד דר"א בשנת שני"ה; ג) ר' ישראל איזרל בהגיט אברהם ב"ר יצחק ריוולש (הנ"ל) שנפטר מ' א"ר שפי"ב; ד) ר' אליעזר ליפמן ב"ר יהודה אשכנזי (וחתן ר' אברהם ב"ר יצחק ריוולש הנ"ל), קצין ופרנס, מבורר וגכאי צדקה, שנמצא התום ר' תמוז ת"כ (23) ויש אב ת"י (24) והלוה י"ב תשרי ת"ה אלף ושלש מאות זה' להמדרים והדיין ר' מנחם נחום מייזלש (25) וימת ב"ב אדר ת"י; ה) ר' משה במהר"ר שמואל סג"ל הנקרא ר' משה ח"ר (ע"ש חמיו ר' דוד "חיים ריוולש"), דיין שנעדר י"ד כסלו ת"י"ג ואשתו מ' פריידל ב"ר דוד ח"ר — י"ג מבת שצ"ו. ו) ר' מרדכי במהר"ר אליעזר המכונה ר' מרדכי ח"ר (ע"ש חותנו הדיין ר' משה ח"ר הנ"ל), בן אחיו של הגיט חיים מנחם מן (אבדיק ווינא וכל מדינות אוסטריא) וחמיו של הגיט משה (ראביד בהגאון בעל מגיני שלמה) ומנהיג קראקא וארבע הארצות יותר משלשים שנה, שנאסף א' דרי"ה חשון תכ"ב ואשתו

מ' אסתר, יולדת, ב"ר משה סג"ל ח"ר — י"ח אב שצ"א. ז) ר' אברהם (ב"ר דוד) ח"ר, אחי חמותו של ר' מרדכי ח"ר הנ"ל ופרנס העיר, שבא התום פה בין קצינים וגבאי צדקה בשנת שצ"א שצ"ב ושצ"ג (26). בבתב יהוס ישן מזמנו של ר' שאול וואל בן של מהרים מפרובה, מובא כזה: "הרב ר' פנחס זעליג בהגאון מ' יוסף חתן הגאון מ' זלמן רונקל חתן הגאון מוה"ר פדאווא" (27). ומסופק החכם ראבינוביץ, אם ר' פנחס זעליג או ר' יוסף היה חתן ר' זלמן רונקל (28), והח' אייזישמאט מזכיר ב"דעת קדושים" ע' 84 את ר' יוסף בתור חתנו של זה האחרון. ובפנקס הח"ק דף ס"ט ע"ב נמצא כתוב בפירוש זעליג רנקילי, ונראה איפוא מזה, כי ר' זעליג הוא היה חתן ר' זלמן רונקל ות"בת "חתן" המובאה המעלה בכתב היחוס מוסבת עליו ולא על אביו ר' יוסף. וכן מה שקשה כענייני ה' רבינוביץ (29), שר"י רונקל לא נזכר בספרי חכמי עירו הרמ"א ובעל שארית יוסף, לא קשה מידי, כי כיוצא בזה אנחנו מוצאים גם אצל גאוני אחרים בקראקא כגון ר' אשר (אכ"ו זקנו של מהר"ם מלובלין) ור' מרדכי סבא, שלא נמצא שום זכר להם בחבורהם (30).

- (26) סהבתי, להולדות גדולי ישראל ע' 20—23 ס"י י"ט.
- (27) גדולת שאול דף כ"ג ע"ב וכ"ד ע"א הערה א'.
- (28) העדות ותקונים לסי' עיר הצדק ס"י א'.
- (29) ש"ס.
- (30) במאמרי במצפה גליון 45 צ"ל: "ראש השנה" במקום "הראש כשנה", ר"י דעמביצר, "במקום רחין דעמביצר", בשו"ת הרמ"א ס"י נ"ח במקום "שו"ת הרמ"א ס"י הו"א", וכמו כן שני משה לנדא" במקום, וכמו כן משה לנדא", "בשם ר' כס"י במקום "בשם ר' כס"ו".

בהדרת כבוד הגנו מברכים את ידידנו הגביר המשכיל העברי ראש קהלת וויעלימשהא מר זוסמאן רונצווייג לתאר הכבוד יועץ קיסרי, שזכה בו מאת הקיסר. מערכת "המצפה". תודה לכל חברי ידידי ומכירי שברכנו במז"ט לארוסי הנני משיב בזה את רוב תודתי מעמק לבי, שלמה שמירט — לובאמשוב.

- (21) בהקדמת, השיב ר' אליעזר, שנדפס בשנת תק"ט בעיר ששכנו של מחברו, כתב חו"א; שנתקבלתי זה ע"ש שנים פה לאביד בקיץ נייאוויט, ולסידם אכתנו סדברים האלה, כי זה היה בשנת תצ"ט. בשנת תקי"ג אלו נתן הוא שם הסכספה ע"ה"ם, אסיוי התקוה" (נייאויט, תקי"ג), פירוש על משלי (22) ראה הקדמת, השיב ר' אליעזר והקדמת, הפארת ישראל לסדר טהרות.
- (23) פנקס הצדקה.
- (24) ספרי, קדמוניות מפנקסאות ישנים" ע' 47 סוף כ"ב.
- (25) פנקס הקהל ס"י מ"ח.

ברגשי חבה אברך במז"ט את בן דודי היקר מר יוסף הדס במרנוב לארוס בנו מר ישראל עם בת הג' מר צבי וויינברגר בדולינא. יוסף הדס — זקלימשיץ. מעמק לבי אברך במז"ט את רעי החביב מר יחיאל פראפפער בלוקאווע לארוסו. יהושע שמראסבערג — לובאמשוב. ברגשי גיל וחרוה הגנו מברכים במז"ט את ש"ב המושלם במעלות החרף מו"ה אבלי ראפאפורט ורעיתו בביאלא ככלולת כנס מר משו"ה אושר רב להווג הצעיר. ישראל ראפאפורט ואשתו — ביסקאלאוויע. הנני מברך את רעי היקר מר שלמה שמירט לארוסו עם מ' לאה בעלו במז"ט. דובער וואלצער — לובאמשוב. מעמק הלב הנני מברך את ידידי הסופר הנכבד מר מנדל קארפף לארוסו. שמואל צבי ווייס. ברגשי אהבה וכבוד היוצאים מחרי לבי אברך במז"ט את אחי היקר מר שרגא פיבל ואת כלתו מ' פעפי כ"ץ בפשעווארסק לחתונתם. מנחם שלעפריג — ירוסלב. אגודת עבריה בראדוין מברכה את חברה מר ליב פימצער לארוסו עם מ' דבורה יודא במז"ט. הגנו מברכים במז"ט את ידידנו מר יצחק ריינהאלד ביאסלא לארוסו. דוב מהאלער, יהושע ציטרענעבויס — יאסלא. ברגשי גיל אגיש במז"ט מעמק לבי להג' המשכיל מר משה ראזנער לארוס בנו היקר מר יהושע. מיכל פריעדמאן — קאזאווא. כאהבה רבה נריק ברבתנו מקרב ולב עמוק להגביר המשכיל מר משה ראזנער לארוס בנו החביב מר יהושע במרנופול עם מ' צירל זיידמן בזאלשמשיץ. פראגע והילפער — קאזאווא.

עם ווירד געזוכט

איינען אבנעהמער אויף איינעם דער בעסט געהענדען רענאמיטעסטען האַמעלס עם רעסמיראציאן כשר זאמט קאַנצעסאַן פֿיר ביער אונד וויין אים צענטרום דער קראקויער האנדעלסוועלט, מיט אללעם קאַמפּאַרש איינגעריכטעט. וועגען קראנק-הייט געצוואונגען איבערצוגעבען, צו וועגן דען אן Hotel Rappaport Krakau

השלח

מכתב-עתי חדשי לספרות, למדע ולענייני-החיים. נוסד בשנת תרנ"ו (1896). לשנת 1911 מחירו לשנה 6 רובל, להצי שנה 3 רובל, ובפי ערך זה בכסף חוץ-לארץ. החותמים מחוץ-לארץ צריכים לשלוח לנו, מלבד המחאת-הפוסטה, גם מכתב מיוחד שבו יודיעונו את דבר משלוח הכסף ואת כתבתם המדויקת. הכתובת למשלוח כספים: M. M. USSYCHKIN, Odessa (Russland), Chersonskaja 46. Verlag „ACHIASAF“, Warschau, Postfach Nr. 25. פרוספמטים מפרטים נשלחים לכל דורש. הכתובת של המערכת והאדמיניסטראציה; Redaction des „HASCHILOACH“ Odessa (Russland), Postfach 319.

אלגעמיינע יודישע צייטונג

רעדאקטאר אונד הערויסגעבער: ארי' בן הרב הגאון מו"ה אשר גראסבערג זצ"ל, בודאפעסט. דיעזע צייטונג איזט דאס פערברייטעסטע יודיש-פאליטישע בלאטט. ערשיינט יעדען טאג (נור ניכט אס שבת אונד זאנטיאג), אונד צוואר אין ריין דייטשער, לייכט פערשמענדליכער שפראכע, מיט יודישען אותיות. די שאַן 24 יאחרע עקזיסטירענדע „אלגעמיינע יודישע צייטונג" אין בודאפעסט ברינגט יעדען טאג פאליטישע ארטיקל אונד בעריכטע אויך אים דעם ווענער רייכטראטהע אונד איבער דיא פארלאסענע אללער שטאטטען, איבערדיעס „פערשיערענע נייאיקייטען" אויס אללען מהיילען דער וועלט, פאן אללעם דאס אינטערעסאנטע טעסטע אונד דאס נייעסטע. פערנער שטעהט אין יעדער נומער דער „אלג. יודישען צייטונג" איין שאַנעס פאליטישע, האַכאינטערעסאנטע ערצאָהלונגען אויס דער געגענווארט אונד אויס דער פערנאָגענהייט דעם יודענטומס. עבענזאָ האט יעדע נומער דער „אלג. יודישען צייטונג" שפעציעלל יודישע נייאיקייטען אויס אללען געגענדען דער וועלט אונד בעריקזוכטיג היעבייא בעזאנדערס דיא אנגעלעגענהייטען דער יודענשאפט אין נאליציען אונד דער בוקאווינא. דיעזע צייטונג פערטהייריגט אין געדעגענען ארטיקעלן דיא אונטערפאלשטע יודישקייט, אונזערע אמונה הקדושה מיט פייער-אויפער אונד קעמפפס מיט התלהבות געגען די פושעים! דארום סינדעט יעדער עהרליכע יוד איין גייסטיגעס פערנגיגען אין דער „אלג. יודישע צייטונג". דיעזעס בלאטט ברינגט מעגליך אויך געשעפטסכעריכטע, בערענקורזע, ציעהונגען אללער לאַזע או. ז. ו. מיט איינעם וואַרטע: דורך דיא אלג. יודישע צייטונג ווירד מאן טאָגליך מיט אללעם בעקאנט וואס אין דער פאליטיק אונד אים יודענטהום פארנעהט. פראַטץ אללעס איזט דער פרייז דיעזער טעגליכען צייטונג נור 1 קראַנע 80 העללער אויף איינען סאָנאט, אָדער 5 קראַנען אויף 3 סאָנאטע. וער זאָגלייך מיט 5 קר. בעשעלט, דער בעקאמטט איינע וואונדער-שעהנע יודישע ער-צעהלונג אין בוכפאַרס אומזאָנסט אונד פראַנקאָ זאָפאַרט צוגעשיקט. דיא אדרעסע איזט: „Alg. Jüdische Zeitung“, Budapest. VII., Vesseley u. 16 (Ung.). געגען פאַראיינזענדונג פאן 20 העל. (אין בריעפסארקען) ווערדען 3 פראַנע. בלאַטטער געשיקט. (עהרליכע אגענטען סאָגען זיך פאן איבעראלל סעלדען.)

ספרי יעבין. תולדות ישראל.

מחיר חלק א' (עד מות שאול)	K. 4.80
חלק ב' (עד מות הזקיה)	4.80
חלק ג' (עד אלכסנדר מקדון)	5.20
חלק ד' (עד הורדוס)	4.80
חלק ה' (עד החרבן)	4.80
חלק ו' ב' ברכים (התנאים)	8.20
חלק ז' עד קץ דום קרן התורה במזרח	5.20

תוצאת החטימות והחקיקות, שנתגלו בארצות הקדם, המעידות על קדמות התורה ושאר סח"ק (הוספה לח"ג של תולדות ישראל) נמכר גם בפ"ע 70 הלר.

מקור הברכות. התפללות, הקריאות וכל חלקי הסדר למיניהם ולתולדותיהם טראשית יסודתם 4 כתר"ש. גם שאר ספרי המחבר וספריו רובם ברישותו האדרסה: W. JAWITZ, BERLIN N. 24.

האמעל ורעסמיראציאן כשר לבע"ב יהודים של **שלום אהרן ראזענטאל** בלבוב, רחוב רזעזניצקא 13 טעלעפאן נוי 1314

